

વર્ષ : ૩૬
અંક : ૫
મે-૨૦૧૨

શ્રદ્ધેય સંતશ્રી આત્માનંદજી પ્રેરિત

Retail Price Rs. 5/- Each

દિવ્યધ્વનિ

આધ્યાત્મિક મુખપત્ર

આત્મોન્નતિનો ક્રમ
(આધાર : વચનામૃત પત્રાંક - ૧૭૨)

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર

(શ્રી સત્શ્રુત - સેવા - સાધના કેન્દ્ર સંચાલિત)

કોબા ૩૮૨ ૦૦૭. (જિ. ગાંધીનગર, ગુજરાત)

ફોન : (૦૭૯) ૨૩૨૭૬૨૧૯, ૨૩૨૭૬૪૮૩-૮૪ ફેક્સ : (૦૭૯) ૨૩૨૭૬૧૪૨

E-mail : srask@rediffmail.com, Web.: www.shrimadkoba.org

આપણી સંસ્થાના મેડિકલ સેન્ટરમાં દર્દીની સારવાર કરતાં ઠાકતર

**આદ.શ્રી મીનાબેન મણિયારના વરસીતપના પારણાની વેળાએ
(તા. ૨૪-૪-૨૦૧૨)**

**શ્રી આયંબિલની ઓળીના
તપસ્વીઓના પારણા**

--: પ્રેરક :-

શ્રદ્ધેયશ્રી આત્માનંદજી

--: સંપાદક :-

શ્રી મિતેશ એ. શાહ

--: સ્વત્વાધિકારી :-

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક
સાધના કેન્દ્ર

(શ્રી સત્શ્રુત-સેવા-સાધના કેન્દ્ર
સંચાલિત)

--: મુદ્રક-પ્રકાશક :-

ડૉ. શ્રી શર્મિષ્ઠાબેન એમ. સોનેજી
ટ્રસ્ટી, શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર
આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર, કોબા

--: પ્રકાશન સ્થળ :-

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક
સાધના કેન્દ્ર

કોબા - ૩૮૨ ૦૦૭

ફોન : (૦૭૯) ૨૩૨૭ ૬૨૧૯

૨૩૨૭ ૬૪૮૩/૮૪

ફેક્સ : (૦૭૯) ૨૩૨૭ ૬૧૪૨

srask@rediffmail.com

www.shrimadkoba.org

--: લવાજમ શ્રેણી :-

ભારતમાં

ત્રિવાર્ષિક રૂ. ૧૮૦

આજીવન રૂ. ૭૫૦

પરદેશમાં

By Air Mail

ત્રિ-વાર્ષિક : Rs. 2500

\$-60, £-35

આજીવન : Rs. 7000

\$-170, £-110

By Sea Mail

આજીવન : Rs. 3500

\$-85, £-60

દિવ્યધ્વનિ

અનુક્રમણિકા

- (૧) શ્રી સદ્ગુરુપ્રસાદ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી ૩
- (૨) ગૃહસ્થાશ્રમમાં આત્મજ્ઞાન .. પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજી ૪
- (૩) રત્નત્રય શ્રી મણિભાઈ શાહ..... ૮
- (૪) ચિંતાની ચિકિત્સા ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈ..... ૧૦
- (૫) શ્રી પદ્મનંદિ આચાર્ય ...પ્રા. ચંદાબહેન પંચાલી.... ૧૫
- (૬) બાર ભાવના પૂજ્ય બહેનશ્રી.... ૧૮
- (૭) શ્રી આનંદઘન ચોવીશી .. શ્રી અશોકભાઈ શાહ.... ૨૨
- (૮) અપૂર્વ અવસર..... શ્રી વલભજી હીરજી.... ૨૫
- (૯) સમડીની શીખ.....શ્રી ચંદ્રહાસ ત્રિવેદી.... ૨૬
- (૧૦) શાંતિના ભોગે સુખ શ્રી રોહિત શાહ.... ૨૮
- (૧૧) મારું મનહું પુકારેશ્રી ભાનુબેન શાહ.... ૩૦
- (૧૨) બાળવિભાગ શ્રી મિતેશભાઈ શાહ.... ૩૧
- (૧૩) Yuva Times ૩૩
- (૧૪) સમાજ-સંસ્થા દર્શન ૩૫

વર્ષ : ૩૬

મે, ૨૦૧૨

સંક - ૫

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર

(શ્રી સત્શ્રુત-સેવા-સાધના કેન્દ્ર સંચાલિત)

કોબા - ૩૮૨ ૦૦૭ (જિ. ગાંધીનગર, ગુજરાત)

ફોન : (૦૭૯) ૨૩૨૭ ૬૨૧૯/૪૮૩/૮૪

ફેક્સ : (૦૭૯) ૨૩૨૭ ૬૧૪૨

srask@rediffmail.com

www.shrimadkoba.org

લેખકો / ગ્રાહકો / વાચકોને

- ☞ 'દિવ્યધ્વનિ' દર મહિને પ્રગટ થાય છે.
- ☞ કોઈ પણ અંકથી ગ્રાહક થઈ શકાય છે.
- ☞ ત્રણ વર્ષથી ઓછી મુદતનું લવાજમ સ્વીકારવામાં આવતું નથી.
- ☞ ચેક/ડ્રાફ્ટ/એમ.ઓ. 'શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર, કોબા'ના નામનો મોકલવો.
- ☞ સહુ સ્વજનો-મિત્રો વધુમાં વધુ ગ્રાહકો નોંધાવીને સહયોગી બને તેવી વિનમ્ર અપેક્ષા છે.
- ☞ ગ્રાહકોએ પત્રવ્યવહારમાં પોતાનો ગ્રાહક નંબર અને પૂરું સરનામું અવશ્ય લખવું. ગ્રાહક નંબર સરનામાની ઉપર લખેલો હોય તે નોંધી રાખવા વિનંતી છે.
- ☞ સરનામામાં ફેરફાર થયાની જાણ તાત્કાલિક કરવા વિનંતી છે.
- ☞ કોઈપણ લેખ સ્વીકારવો કે ન સ્વીકારવો કે કમશ: લેવો તેનો સંપાદકશ્રીને સંપૂર્ણ અધિકાર રહેશે.
- ☞ લેખકોનાં મંતવ્યો સાથે સંપાદકશ્રીનું સહમત હોવું આવશ્યક નથી.

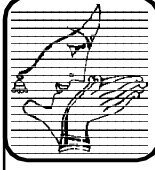
: મુદ્રણસ્થાન :

ભગવતી ઑફસેટ

૧૫/સી, બંસીધર ઍસ્ટેટ, બારડોલપુરા,

અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૦૪

ફોન : ૨૨૧૬ ૭૬૦૩

પ્રાર્થના

હે વીતરાગ !

તમને કાઉસ્સગ મુદ્રામાં જોઉં છું ત્યારે એમ લાગે છે કે તમારા બંને હાથમાંથી ગુણોની વર્ષા થઈ રહી છે અને અનંત દોષોથી ભરેલા એવા મારા અપાત્રના પાત્રમાં પડી રહી છે. એ વર્ષાથી મારા અવગુણો નાશ પામે અને મારામાં ગુણોનો આવિર્ભાવ થાય એવી આપ કૃપાનાથ પાસે હું યાચના કરું છું.

હે પ્રભુ ! તું દીવાદાંડી અને હું વમળમાં ફસાયેલું એક તણખલું ! તું જ્ઞાનદીપક અને હું ગાઢ તિમિર ! મારે હવે વમળમાંથી નીકળી વિમળ થવું છે. વિમળ હૃદયમાં તારી સ્થાપના કરવી છે. તારા જ્ઞાનદીપક વડે મારા જીવનનો અંધકાર દૂર કરવો છે. તારા સિવાય આ બધું કરવા કોણ સમર્થ છે ?

હે પ્રભુ ! હવે મારે પ્રગતિ કરવી છે — અશુદ્ધમાંથી શુદ્ધ તરફ, અસત્યમાંથી સત્ય તરફ, અંધકારમાંથી પ્રકાશ તરફ, પરંતુ મારી મતિ અને ગતિ બંને મંદ છે. તું મને એવી સન્મતિ આપ કે તારી ભક્તિ દ્વારા હું મારી ગતિ વધારી શકું અને સુમતિ પ્રાપ્ત કરી શકું.

હે પ્રભુ ! સરિતા જ્યારે સાગરને મળવા વેગવંતી દોડે છે ત્યારે માર્ગની અશુદ્ધિઓને સાથે લેતી જાય છે અને અંતે સાગરરૂપ બની જાય છે, સાગર એ સર્વને પોતાનામાં સમાવી લે છે. હે પરમકરુણાનિધાન ! તું તો સાગરથી પણ વિશાળ છે. તું પણ અવગુણો, દોષો અને પાપકર્મો સહિત એવા મને તારામાં સમાવી લે, સમાવી લે.

॥ ઐ શાંતિ : શાંતિ: શાંતિ: ॥

શ્રી સદ્ગુરુપ્રસાદ

શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી

ઉપદેશનોંધ - ૩૫

સત્પુરુષ અન્યાય કરે નહીં. સત્પુરુષ અન્યાય કરશે તો આ જગતમાં વરસાદ કોના માટે વરસશે? સૂર્ય કોના માટે પ્રકાશશે? વાયુ કોના માટે વાશે?

આત્મા કેવી અપૂર્વ વસ્તુ છે! જ્યાં સુધી શરીરમાં હોય, ભલેને હજારો વરસ, ત્યાં સુધી શરીર સડતું નથી, પારાની જેમ આત્મા. ચેતન ચાલ્યું જાય અને શરીર શબ થઈ પડે અને સડવા માંડે!

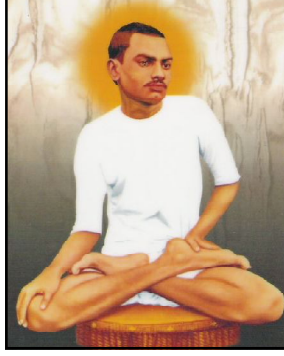
જીવમાં જાગૃતિ અને પુરુષાર્થ જોઈએ. કર્મબંધ પડ્યા પછી પણ તેમાંથી (સત્તામાંથી ઉદય આવ્યા પહેલાં) છૂટવું હોય તો અબાધાકાળ પૂર્ણ થતાં સુધીમાં છૂટી શકાય.

પુણ્ય, પાપ અને આયુષ્ય એ કોઈ બીજાને ન આપી શકે. તે દરેક પોતે જ ભોગવે. સ્વચ્છંદે, સ્વમતિકલ્પનાએ, સદ્ગુરુની આજ્ઞા વિના ધ્યાન કરવું એ તરંગરૂપ છે અને ઉપદેશ, વ્યાખ્યાન કરવું એ અભિમાનરૂપ છે.

દેહધારી આત્મા પંથી છે અને દેહ એ ઝાડ છે. આ દેહરૂપી ઝાડમાં (નીચે) જીવરૂપી પંથી વટેમાર્ગુ થાક લેવા બેઠો છે. તે પંથી ઝાડને જ પોતાનું કરી માને એ કેમ ચાલે?

'સુંદરવિલાસ' સુંદર, સારો ગ્રંથ છે. તેમાં ક્યાં ઊણપ, ભૂલ છે તે અમે જાણીએ છીએ; તે ઊણપ, બીજાને સમજાવી મુશ્કેલ છે. ઉપદેશઅર્થે એ ગ્રંથ ઉપકારી છે.

છ દર્શન ઉપર દષ્ટાંત : છ જુદા જુદા વૈદ્યોની દુકાન છે. તેમાં એક વૈદ્ય સંપૂર્ણ સાચો છે. તે તમામ રોગોને, તેનાં કારણને અને તે ટાળવાના ઉપાયને

જાણે છે. તેનાં નિદાન, ચિકિત્સા સાચાં હોવાથી રોગીનો રોગ નિર્મૂળ થાય છે. વૈદ્ય ક્રમાય છે પણ સારું. આ જોઈ બીજા પાંચ કૂટવૈદ્યો પણ પોતપોતાની દુકાન ખોલે છે. તેમાં સાચા વૈદ્યના ઘરની દવા પોતા પાસે હોય છે, તેટલા પૂરતો તો રોગીનો રોગ દૂર કરે છે, અને બીજા પોતાની કલ્પનાથી પોતાના ઘરની દવા આપે છે, તેથી ઊલટો રોગ વધે છે;

પણ દવા સસ્તી આપે છે એટલે લોભના માર્યા લોક લેવા બહુ લલચાય છે, અને ઊલટા નુકસાન પામે છે.

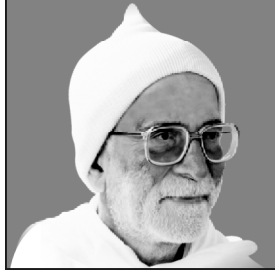
આનો ઉપનય એ કે, સાચો વૈદ્ય તે વીતરાગદર્શન છે; જે સંપૂર્ણ સત્ય સ્વરૂપ છે. તે મોહ વિષયાદિને, રાગદ્વેષને, હિંસા આદિને સંપૂર્ણ દૂર કરવા કહે છે, જે વિષયવિવશ રોગીને મોંઘાં પડે છે, ભાવતાં નથી; અને બીજા પાંચ કૂટવૈદ્યો છે, તે કુદર્શનો છે; તે જેટલા પૂરતી વીતરાગના ઘરની વાતો કરે છે, તેટલા પૂરતી તો રોગ દૂર કરવાની વાત છે, પણ સાથે સાથે મોહની, સંસાર-વૃદ્ધિની, મિથ્યાત્વની, હિંસા આદિની ધર્મના બહાને વાત કરે છે તે પોતાની કલ્પનાની છે, અને તે સંસારરૂપ રોગ ટાળવાને બદલે વૃદ્ધિનું કારણ થાય છે. વિષયમાં રાચી રહેલ પામર સંસારીને મોહની વાતો તો મીઠી લાગે છે, અર્થાત્ સસ્તી પડે છે, એટલે કૂટવૈદ્ય તરફ ખેંચાય છે, પણ પરિણામે વધારે રોગી થાય છે.

વીતરાગ દર્શન ત્રિવૈદ્ય જેવું છે, અર્થાત્ (૧) રોગીનો રોગ ટાળે છે (૨) નીરોગીને રોગ થવા દેતું નથી, અને (૩) આરોગ્યની પુષ્ટિ કરે છે. અર્થાત્ (૧) જીવનો સમ્યગ્દર્શન વડે મિથ્યાત્વરોગ ટાળે છે (૨) સમ્યગ્જ્ઞાન વડે જીવને રોગનો ભોગ થતાં બચાવે છે અને (૩) સમ્યક્ચારિત્ર વડે સંપૂર્ણ શુદ્ધ ચેતનારૂપ આરોગ્યની પુષ્ટિ કરે છે.

ગૃહસ્થાશ્રમમાં આત્મજ્ઞાનપ્રાપ્તિનો પુરુષાર્થ

પરમ શ્રદ્ધેય સંતશ્રી આત્માનંદજી

આ પંચમકાળમાં મોટા ભાગના જીવોને આત્મસુખ જોઈતું નથી. શાશ્વત સુખ ક્યાં છે તેનો કોઈ ખ્યાલ નથી, તેને પ્રાપ્ત કરવાનો કોઈ પુરુષાર્થ પણ કરતા નથી અને માત્ર ઈન્દ્રિયસુખમાં રાચે છે ! જીવન તો મનુષ્યનું છે પણ

વિતાવે છે પશુની જેમ ! માટે આપણે જ વ્યક્તિગત નિર્ણય કરવો પડશે કે મારે સાચું સુખ જોઈએ છીએ કે નહીં ? ગૃહસ્થ અવસ્થામાં રહીને પણ આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત થઈ શકે છે પરંતુ જેટલી સગવડ ત્યાગી અવસ્થા અને મુનિ અવસ્થામાં છે તેટલી સગવડ અને સરળતા ગૃહસ્થાવસ્થામાં નથી. પરમ તત્વજ્ઞ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીએ મોક્ષમાળા શિક્ષાપાઠ-૬૮ માં કહ્યું છે, “મન અકસ્માત્ કોઈકથી જ જીતી શકાય છે, નહીં તો અભ્યાસ કરીને જ જીતાય છે. એ અભ્યાસ નિર્ઞથતામાં બહુ થઈ શકે છે; છતાં ગૃહસ્થાશ્રમે સામાન્ય પરિચય કરવા માગીએ તો તેનો મુખ્ય માર્ગ આ છે કે તે જે દુરિચ્છા કરે તેને ભૂલી જવી; તેમ કરવું નહીં.”

ઋષિમુનિઓએ ચાર પુરુષાર્થ કહ્યાં છે - ધર્મ, અર્થ, કામ, મોક્ષ. તેમાં ધર્મને પ્રથમ મૂક્યો છે એટલે કે ધર્મપૂર્વક અર્થ ઉપાર્જન કરવું તથા ધર્મપૂર્વક કામનો પુરુષાર્થ કરવો અને ધર્મ દ્વારા જ મોક્ષની પ્રાપ્તિ થઈ શકે છે. જો ધર્મ ન હોય તો કોઈપણ વસ્તુની પ્રાપ્તિ થઈ શકતી નથી. જો કોઈ કહે કે આ ધર્મથી બધું પ્રાપ્ત થાય તેમ હું માનતો નથી ! હું તો ગમે ત્યાં પાટુ મારીને પૈસા પેદા કરું છું ! જુઓ, આ મારી મોટર, બંગલો, બેંક બેલેન્સ. આ બધું કંઈ ધરમ કરવાથી મને નથી મળ્યું પણ

મારી હોંશિયારી અને મહેનતથી મળ્યું છે !! ત્યારે સદ્ગુરુદેવ તેને કહે છે કે, ભાઈ, તને હજુ વિશ્વવ્યવસ્થાની ખબર નથી એટલે તું આમ બોલે છે. આ સાહ્યબી જે તને મળી છે તે તો તારા પૂર્વના પુણ્યને કારણે મળી છે, તેમાં તારો પુરુષાર્થ તો સામાન્ય છે. કળા માટે કવિએ કહ્યું છે કે,

“કલા બહત્તર પુરુષકી, તામેં દો સરદાર,
એક જીવકી જીવિકા, એક જીવ ઉદ્ધાર.”

‘એક જીવકી જીવિકા’ એટલે નીતિ-ન્યાયને અનુસરીને જ્ઞાનીપુરુષોની આજ્ઞા પ્રમાણે આજીવિકા માટે જે કંઈ નોકરી, ધંધો, વગેરે કરવામાં આવે તેને અર્થોપાર્જનનો પુરુષાર્થ કહે છે.

‘એક જીવ ઉદ્ધાર’ એટલે આ આત્મા જ્યાં સુધી દેહમાં છે ત્યાં સુધી જ લોકો તેને સંઘરશે. તે શરીરમાંથી નીકળશે કે થોડા જ કલાકમાં લોકો શરીરને બાળી નાખશે. માટે માનવદેહ દ્વારા મોક્ષપ્રાપ્તિનો પુરુષાર્થ કરવો. કારણ કે “સર્વ કલેશથી અને સર્વ દુઃખથી મુક્ત થવાનો ઉપાય એક આત્મજ્ઞાન છે.” એમ પત્રાંક - ૫૬૯માં પરમકૃપાળુદેવે કહ્યું છે.

ગૃહસ્થાવસ્થામાં રહેવું પડે એ વાત જુદી છે પણ ગૃહસ્થઅવસ્થામાં રહેવાની અંદરમાં રુચિ રહ્યા કરે તે દૃષ્ટિ યોગ્ય નથી કારણ કે સર્વ પ્રકારની મોહાસક્તિથી મુંઝાઈને એક મોક્ષને વિશે યત્ન કરે તે મુમુક્ષુ છે. આ જ્ઞાનમાર્ગની મુખ્યતાથી કહ્યું છે. ભક્તિમાર્ગની મુખ્યતાથી કહીએ તો,

“આત્મજ્ઞાન સમદર્શિતા, વિચરે ઉદયપ્રયોગ; અપૂર્વવાણી પરમશ્રુત, સદ્ગુરુ લક્ષણ યોગ્ય.”

‘વીસ દોહરા’માં સદ્ગુરુ ભક્તિ નિરૂપણ કરતા છેલ્લા દોહરામાં કહ્યું છે કે,

“પડી પડી તુજ પદપંકજે, ફરી ફરી માગું એ જ; સદ્ગુરુ સંત સ્વરૂપ તુજ, એ દઢતા કરી દે જ.”

સત્પુરુષની સેવા, તેમની આજ્ઞાનું પાલન અને તેમના જેવા બનવાનો પ્રયત્ન કરવો. સદ્ગુરુના ચરણનું સેવન કરવાથી તેમના જેવા ગુણો આપણામાં પ્રગટે છે. માટે નિત્ય તેમની સેવા વિવિધ પ્રકારે કરવી જોઈએ.

(૩) **સ્વાધ્યાય** : ભગવાનની, આચાર્યોની અને આત્માનુભવી સંતોની વાણીનો ગુરુગમ સહિત તેમજ સત્પાત્રતા સહિત પરિચય કરવો તેનું નામ સ્વાધ્યાય. સ્વાધ્યાયના પાંચ પ્રકાર છે - વાંચના, પૃચ્છના, અનુપ્રેક્ષા, આમ્નાય અને ધર્મોપદેશ. આપણે પ્રયોજનભૂત તત્ત્વોને જાણવાં અને તેનું દૈનિક જીવનમાં આચરણ કરવું. નવ તત્ત્વોને હેય, જ્ઞેય, ઉપાદેય રૂપે જાણવાં. તેમાં હેય રૂપ આસ્રવ-બંધ તેનો અપરિચય કરવો તથા ઉપાદેય તત્ત્વ સંવર-નિર્જરા-મોક્ષ તેનો અભ્યાસ કરવો. પુણ્ય છદ્ધા ગુણસ્થાન સુધી ચારિત્રમાં ઉપાદેય છે, વધારવાનું છે અને શ્રદ્ધામાં તેને હેય ગણવાનું છે. તેથી પુણ્યતત્ત્વને ગુરુગમ દ્વારા સમજવું. ચાર ઘાતી કર્મો તે આપણા આત્માના દુશ્મનો છે - જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, મોહનીય અને અંતરાય. આ ચારેની પેટા પ્રકૃતિઓ ૪૭ છે. તે ૪૭ પ્રકૃતિઓ પાપ પ્રકૃતિઓ છે. તે ઘટે તો આત્મજ્ઞાન તરફ જઈ શકાય. તે ઘટે તો કષાયો ઉપશાંત થાય તથા નિર્વ્યસની જીવન બને. આપણે તો આખો દિવસ ‘મારો દીકરો’, ‘મારું ઘર’, ‘મારો પૈસો’ એનો જાપ ચાલે છે. એટલે જ

પરમકૃપાળુ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીએ પત્રાંક-૧૦૮ માં કહ્યું છે કે,

“તારો દોષ એટલો જ કે અન્યને પોતાનું માનવું, પોતે પોતાને ભૂલી જવું.”

દર્શનમોહનીય તે ‘શરીર હું છું’ તેવી માન્યતા કરાવે છે અને ચારિત્રમોહનીય તે કષાયપૂર્વકનું આચરણ કરાવે છે. જ્ઞાનીપુરુષની આજ્ઞા ઉપર પગ મૂકીને તીવ્ર સંકલેશ સહિત નિર્ધ્વંશ પરિણામ કરે ત્યારે અને સત્દેવ-ગુરુ-ધર્મની નિંદા અને તેમના પ્રત્યે દ્વેષ કરે ત્યારે જીવના તે પરિણામને લીધે તેને અનંતાનુંબંધી કષાયનો બંધ થાય છે. માટે સ્વાધ્યાય દ્વારા જીવના પરિણામોને જાણવાં, સાત તત્ત્વ, છ દ્રવ્ય વગેરે જાણવાં અને આત્માને વિશુદ્ધ બનાવવા અભ્યાસ કરવો.

(૪) **સંયમ** : સંયમ એટલે ઈન્દ્રિયોનો નિગ્રહ કરવો. ઈન્દ્રિયોને બહેકાવવી નહિ. ઈન્દ્રિયો તો દાસી છે પણ અત્યારે તે શેઠાણી થઈ ગઈ છે અને ભગવાન આત્મા તેમનો દાસ થઈ ગયો છે ! તે રાત્રે આઈસ્ક્રીમ માગે તો તેને આઈસ્ક્રીમ આપીએ. જે માગે તે આપીએ ! તો તો ઈન્દ્રિયોનું બળ વધી જાય. માટે તે જે જે માગે તે તે તેને ન આપવું. ઈન્દ્રિયોને સંયમ દ્વારા સંયમિત કરવી.

(૫) **તપ** : ઈચ્છાઓનો નિરોધ કરવો એટલે તપ. તે ઈચ્છાઓનો નિરોધ કરવા માટે ભગવાને ૧૨ પ્રકારના તપ કહ્યાં છે. તેમાં છ બાહ્ય તપ : અનસન, ઊણોદરી, રસપરિત્યાગ, વૃત્તિપરિ-સંખ્યાન, વિવિક્ત શય્યાસન, કાયકલેશ તથા છ અંતરંગ તપ : પ્રાયશ્ચિત્ત, વિનય, વૈયાવૃત્ય (સેવા), સ્વાધ્યાય, ધ્યાન, કાયોત્સર્ગ છે.

સાધકે યથાશક્તિ આ તપ દ્વારા ઈચ્છાઓનો આત્મલક્ષપૂર્વક નિરોધ કરી વૃત્તિને, આત્મસન્મુખ

કરવાનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ.

(૬) દાન : લોભ પાપનો બાપ છે. આપણને સૌથી વધારે લાભે નડે છે. આપણી પાસે ૧૫ કરોડ રૂપિયા હોય તો પણ આપણે પોતાની જાતને ગરીબ ગણીએ છીએ !! માટે આ લોભને ઘટાડવા માટે દરરોજ સમજણપૂર્વક સુપાત્રે દાન દેવું જોઈએ, જેથી આપણામાંથી ધીરે ધીરે લોભ ઘટે અને સંતોષ ગુણ પ્રગટે.

આમ, આ ષટ્કાવશ્યકનું જે ગૃહસ્થ પાલન કરે તેની આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા માટેની ભૂમિકા બંધાય. શ્રી આત્મસિદ્ધિ શાસ્ત્રમાં શ્રીમદ્ રાજયંદ્રજીએ કહ્યું છે કે,

“કષાયની ઉપશાંતતા, માત્ર મોક્ષ અભિલાષ; ભવે ખેદ પ્રાણીદયા, ત્યાં આત્માર્થ નિવાસ. દશા ન એવી જ્યાં સુધી, જીવ લહે નહિ જોગ; મોક્ષમાર્ગ પામે નહીં, મટે ન અંતરરોગ.”

સદ્ગુરુની કૃપા હોય, તેઓ પ્રેરણા આપે, માર્ગ બતાવે, પ્રાયશ્ચિત્ત આપે પણ પુરુષાર્થ તો જીવે પોતે જ કરવો પડે. વર્તમાનમાં પુરુષાર્થ કેવી રીતે કરવો તે ભગવાન ના બતાવે પણ પ્રત્યક્ષ ગુરુદેવ બતાવે છે. ભગવાન આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા માટે ઉત્તમ નિમિત્ત છે. પણ તેમના સ્વરૂપને ગુરુગમ દ્વારા સમજવું. વર્તમાન સમયમાં આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાનો શ્રેષ્ઠ ઉપાય છે - સમજણપૂર્વક ભગવાનની ભક્તિ કરવી અને સત્સંગની નિયમિત ઉપાસના નિવૃત્તિક્ષેત્રમાં, તીર્થક્ષેત્રમાં સંત પુરુષોના સમાગમ દ્વારા કરવી.

ગૃહસ્થ અવસ્થામાં પણ આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત થઈ શકે છે પણ ઘણી મુશ્કેલીથી થઈ શકે માટે ગૃહસ્થાવસ્થામાં કેવી રીતે રહેવું તેના માટે શ્રીમદ્ રાજયંદ્રજી પત્રાંક - ૧૦૩ માં કહે છે,

“કુટુંબરૂપી કાજળની કોટડીના વાસથી સંસાર વધે છે. ગમે તેટલી તેની સુધારણા કરશો તોપણ એકાંતથી જેટલો સંસારક્ષય થવાનો છે, તેનો સોમો હિસ્સો પણ તે કાજળગૃહમાં રહેવાથી થવાનો નથી.”

હવે જો તે કાજળગૃહનો ત્યાગ ન થઈ શકે તો શું કરવું ? તેના માટે કહે છે કે

“માટે ત્યાં અલ્પભાષી થવું, અલ્પહાસી થવું, અલ્પપરિચયી થવું, અલ્પઆવકારી થવું, અલ્પભાવના દર્શાવવી, અલ્પસહચારી થવું, અલ્પગુરુ થવું, પરિણામ વિચારવું, એ જ શ્રેયસ્કર છે.”

આમ, ભગવાની વાણી માત્ર સાંભળવાથી કંઈ મોક્ષની પ્રાપ્તિ નહીં થાય, પણ જો તેનું ભાવભાસન થાય તો જ કામ થાય અને તેના માટે ગુરુગમ આવશ્યક છે. એટલે જ શ્રીમદ્ રાજયંદ્રજીએ કહ્યું છે કે,

“જપ, તપ ઔર વ્રતાદિ સબ, તહાં લગી ભ્રમરૂપ, જહાં લગી નહિ સંત કી, પાઈ કૃપા અનૂપ.”

આવા સદ્ગુરુ મળવા પણ દુર્લભ છે તથા સાચા સાધકો પણ દુર્લભ છે. માટે થોડા મનુષ્યોને જ આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે. આ મનુષ્યભવમાં ધર્મના દંઢ સંસ્કાર, અધ્યાત્મના દંઢ સંસ્કાર પાડવાં તથા ભગવાન અને સદ્ગુરુની આજ્ઞાનું પાલન કરી આત્મજ્ઞાન નજીક પહોંચવું.

॥ ૐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ: ॥

**જ્ઞાન સમું કોઈ ઘન નહિ,
સમતા સમું નહીં સુખ;
જીવિત સમ આશા નહીં,
લોભ સમું નહીં દુ:ખ.**

રત્નત્રય

સમ્યગ્દર્શન - જ્ઞાન - ચારિત્ર
(ક્રમાંક - ૨૧)

મણિભાઈ ઝ. શાહ

(ગતાંકથી ચાલુ...)

સમ્યક્જ્ઞાન - બાર ભાવના

‘બાર ભાવના’ અંતર્ગત દશમી ‘લોકભાવના’ વિશે વિચારીએ.

(૧૦) લોકભાવના : આ માટેની ગાથા છે:
“ચૌદહ રાજુ ઉતંગ નભ, લોકપુરુષ સંસ્થાન,
તામે જીવ અનાદિતે, ભરમત હૈ બિન જ્ઞાન.”

અર્થાત્ આ લોક ચૌદ રાજુ ઊંચો છે. તેમાં અનંતા જીવો અનાદિથી ભ્રમણ કર્યા કરે છે. એમાંથી છૂટવા માટે હવે પછીની બે ભાવના જાણી તે અપનાવવી જરૂરી છે.

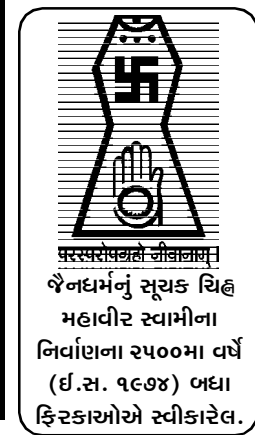
આ લોકનું સ્વરૂપ કેવળી ભગવાને જોયું છે, તે આ સાથેના ચિત્ર મુજબ ઉપરથી નીચે સુધી ચૌદ રાજુનું અંતર છે. એક રાજુ એટલે

૩,૮૧,૧૨,૮૭૦ (ત્રણ કરોડ વગેરે...) મણનો ૧ ભાર. એવા એક હજાર ભાર વજનના ગોળાને ઊંચેથી નીચે ફેંકે તો તે છ માસ, છ દિવસ, છ પ્રહર, છ ઘડી અને છ પળમાં જેટલું અંતર કાપીને નીચે આવે તેટલા અંતરને એક રાજુ કહે છે. આવા ચૌદ રાજુ ઊંચો આ લોક છે. ને કેડે હાથ દઈને પગ પહોળા કરીને ઊભેલા માણસના આકારનો છે. તેમાં ઉપરના ભાગમાં સ્વર્ગ, નીચેના ભાગમાં નરક અને મધ્ય ભાગમાં મધ્યલોક (મનુષ્યો વગેરે રહે છે તે) આવેલ છે. છેક ઉપર મોક્ષ છે. આ લોકની વચમાં ૧ રાજુ લાંબી - પહોળી અને લગભગ ૧૩ રાજુ લાંબી એક નાડી છે. એને ત્રસ નાડી કહે છે. ત્રસ જીવો (હાલી ચાલી શકે તેવા) ફક્ત આ નાડીમાં હોય છે. બીજા જીવો બાકીના લોકમાં અને ત્રસનાડીમાં હોય છે.

મધ્યલોકમાં વચમાં જંબુદ્વીપ નામનો ગોળ ટાપુ છે. તેની ફરતે ગોળ બંગડી આકારનો સમુદ્ર છે. તેની ફરતે બંગડી આકારનો ગોળ ટાપુ, તેની ફરતે એવો સમુદ્ર, તેની ફરતે ટાપુ, તેની ફરતે સમુદ્ર - અસંખ્ય ટાપુ અને સમુદ્ર છે. આ પૈકી વચલા અઢીદ્વીપમાં જ મનુષ્યો હોય છે. તે સિવાય બીજે મનુષ્યો હોતા નથી - જઈ શકતા પણ નથી. આ બધું ત્રસ નાડીમાં જ આવી જાય.

વિશ્વના બધા જીવો પૈકી ત્રસ

જૈનદર્શન પ્રમાણે લોકોનું સ્વરૂપ

દરકે માવે રાજુ મા

નાડીમાં આવનાર જીવો ફક્ત બે હજાર સાગર વર્ષ સુધી જ (આમ તો અબજો વર્ષ) રહે છે અને પછી ત્રસનાડીમાંથી બહાર જાય તે અબજો-અબજો વર્ષ સુધી ત્રસનાડીની બહાર રહે. ત્રસનાડીમાં આવેલા જીવો વધારેમાં વધારે ૪૮ ભવ મનુષ્યના પ્રાપ્ત કરી શકે છે. આ પૈકી કેટલાક ભોગભૂમિમાં અને કેટલાક કર્મભૂમિમાં જાય છે. વિસ્તારની દૃષ્ટિએ આશરે ૧૮ ભવ ભોગભૂમિમાં જાય ત્યાં ભોગ ભોગવે - ધર્મ ન થાય. બાકીના ૩૦ ભવ કર્મભૂમિમાં જાય. કર્મભૂમિમાં એક આર્યખંડ હોય ત્યારે પાંચ અનાર્યખંડ હોય. અનાર્યખંડમાં ધર્મ થઈ શકતો નથી. આર્ય ખંડના પાંચેક ભવમાંથી કેટલાક પહેલા-બીજા-ત્રીજા આરામાં (કાળમાં) જાય. ત્યારે પણ ધર્મ થઈ શકતો નથી. ફક્ત ચોથા કે પાંચમા આરામાં જ (અત્યારે પાંચમો આરો ચાલે છે) ધર્મ થઈ શકે છે. છઠ્ઠો આરો અનાર્યખંડ જેવો છે એટલે ત્યારે પણ ધર્મ થઈ શકતો નથી. આમ પાંચ પૈકી ૧, ૨, ૩ કે ૪ ભવ અત્યારે આપણે છીએ તેવા મળે. તેમાં પણ દીર્ઘ આયુષ્ય, સારું શરીર, આર્થિક અનુકૂળતા, પરિવારની અનુકૂળતા, સત્સંગ, સાચા ધર્મનું શ્રવણ અને તે પાળવાની ઈચ્છા - આ બધું મળે તો મળે, નહીં તો પાછા અબજો અબજો વર્ષો સુધી જન્મ-મરણના ચક્રમાં જવું પડે. શ્રી હુકમચંદ ભારિલ્લે આઠ વસ્તુ દુર્લભ ગણાવી છે તે છે :

“નરદેહ, ઉત્તમદેશ, પુરણ આયુ, શુભ આજીવિકા, દુર્વાસનાકી મંદતા, પરિવારકી અનુકૂળતા, સત્સજજનોં કી સંગતિ, સદ્ધર્મ કી આરાધના, હૈ ઉત્તરોત્તર મહાદુર્લભ, આત્મા કી સાધના.”

આ બધું જાણીએ તો આ અત્યારના મનુષ્યભવની અને અત્યારે મળેલી અનુકૂળતાઓની અગત્યતા સમજાય. આ ભાવના

આપણને ખરેખર જાગૃત કરી દે છે.

આ મનુષ્યભવની દુર્લભતા અને એની અગત્યતા વિષે મહાપુરુષોએ શું કહ્યું છે તે હવે જોઈએ અને અપનાવીએ.

સામાયિક પાઠમાં આવે છે કે,

“દુર્લભ હૈ નરજન્મ તથા શ્રાવક કુલ ભારી, સત્સંગતિ સંયોગ, ધર્મ જિનશ્રદ્ધા ધારી; જિન વચનામૃત ધાર સમાવર્તો જિનવાણી, તોહૂ જીવ સંહારે, ધિક્ ધિક્ ધિક્ હમ જાની.”

કૃપાળુદેવ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી કહે છે કે,

“બહુ પુણ્યકેરા પુંજથી, શુભ દેહ માનવનો મળ્યો, તોયે અરે ! ભવચક્રનો આંટો નહિ એકે ટપ્યો.”

વળી, તેઓ પત્રાંક ૮૩૫માં લખે છે કે ચક્રવર્તીની સમસ્ત સંપત્તિ કરતાં મનુષ્યભવનો એક સમય (સેકન્ડથી પણ ઓછું) વિશેષ મૂલ્યવાન છે.

‘છહ ઢાળા’માં આવે છે,

“યહ માનુષ પર્યાય, સુકુલ, સુનિવૌ જિનવાની, ઈહ વિધિ ગયે ન મિલૈ, સુમણિ જ્યોં ઉદધિ સમાની.”

(સુમણિ = રત્ન; ઉદધિ = સમુદ્ર)

સામાયિક પાઠમાં એ પણ આવે છે કે,

“કાલ અનંત ભ્રમ્યો જગમેં સહિયે દુઃખ ભારી, જન્મમરણ નિત કિયે, પાપકો વ્હૈ અધિકારી, કોટિ ભવાંતર માંહિ મિલન દુર્લભ સામાયિક, ધન્ય આજ મેં ભયો, જોગ મિલિયો સુખદાયક.”

આમ, બધી રીતે જોતાં આ લોકમાં મળેલો મનુષ્યભવ કેટલો દુર્લભ છે, તેનો ખ્યાલ આવશે. આવા દુર્લભ ભવમાં આપણે શું કરવું તે હવે પછીની બે ગાથામાં આવતા અંકમાં વિચારીશું.

(ક્રમશઃ)

પરમનો સ્પર્શ - ૩૭
ચિંતાની ચિકિત્સા

❀❀❀❀❀❀❀❀ ❀❀❀❀❀❀❀❀ ❀❀❀❀❀❀❀❀ ❀❀❀❀❀❀❀❀

ચિંતા અને ધ્યાન કેટલા સમાન છે ! વ્યક્તિ જ્યારે ચિંતા કરે, ત્યારે એનું આખું મન એમાં પૂર્ણ રૂપે ડૂબેલું હોય છે. એની સમગ્ર ચિત્તસૃષ્ટિ પર ચિંતા છવાઈ જાય છે અને પછી એના મનને ન તો આસપાસની રળિયામણી પ્રકૃતિ દેખાય છે કે ન તો પોતાના જીવનની બીજી શુભ, ઉત્કૃષ્ટ કે આનંદદાયી બાબતોનું સ્મરણ થાય છે.

જે રીતે માનવી પર એનું મન સવાર થઈ જાય છે, એ જ રીતે એના મન પર ચિંતા સવાર થઈ જાય છે ! માણસ મનથી ચાલે છે, વિચારે છે અને આચરણ કરે છે. જો એના મન પર ચિંતા પલાંઠી લગાવીને બેસી જાય, તો એ વ્યક્તિને આખું વિશ્વ ચિંતાથી ઘેરાયેલું લાગે છે. ધીરે ધીરે એ પોતાની ચિંતામાં એટલો બધો ડૂબી જાય છે કે જીવનની સતત ચિંતાજનક બાબતને વાગોળ્યા કરે છે અને રાતદિવસ વસવસો કર્યા કરે છે. ધીરે ધીરે એ ચિંતા રૂપી ઊઘઈ એના મનની શક્તિઓને કોરી નાખે છે.

વળી જરા વિચારો કે કોના જીવનમાં ચિંતા હોતી નથી ? વિશ્વના અત્યંત ધનાઢ્ય લોકો પણ પજવનારી ચિંતાને કારણે અનિદ્રાના રોગનો ભોગ બને છે, તો અત્યંત ગરીબ માનવી પણ દિવસના બે ટંકના ભોજનને માટે ઉજાગરા કરતો હોય છે. કોઈને પત્નીના સ્વાસ્થ્યની ચિંતા હોય છે, તો કોઈને પુત્રની પ્રગતિની ભારે ફિકર હોય છે. દુર્ભાગ્ય એ છે કે આવી ચિંતા સાથે જીવનને સારી રીતે કેમ પસાર કરવું, એની વ્યક્તિને કોઈ સમજ કે કેળવણી મળતી નથી,

આથી માથા પર એ ચિંતાનો બોજ રાખીને ફર્યા કરે છે. એના ચહેરા પર સદાય વિષાદ છવાયેલો હોય છે. પરિણામે એના વિચારમાં ગમગીની, કટુતા, નકારાત્મકતા અને નિષેધાત્મકતા આવી જાય છે અને શરીરની સ્ફૂર્તિ અને કાર્યનો ઉત્સાહ સાવ ભાંગી પડે છે.

જેને પરમનો સ્પર્શ પામવો છે, એણે પોતાના જીવનની ચિંતા સાથે કેવી રીતે જીવવું એ શીખી લેવું પડે છે. એ ચિંતા એના જીવનના આનંદ કે અધ્યાત્મને નષ્ટ કરી નાખે નહીં તેનો વિચાર કરવો પડે છે. ડાયાબિટીસ, થાઈરોઈડ કે વાના દર્દથી પીડાતા લોકોને તમે જોયા હશે. શરીરનાં બીજાં અંગો સ્વસ્થ હોય, પણ એની એ વાત નહીં કરે. કોઈ સુંદર પ્રકૃતિદેશ્ય જોઈને કે ફિલ્મ જોઈને કેવો અપાર આનંદ થાય છે એની વાત પણ તમને તત્કાળ નહીં કરે. એ પહેલી વાત કરશે એના રોગની અને તમને ઓળખ આપશે એની ચિંતાની.

આવી ચિંતાને સતત વાગોળવાની વૃત્તિ જો ઘર કરી જાય તો વ્યક્તિ રોગનો ભોગ બની જાય છે. વળી આ રોગ એવો છે કે એ ચિંતાથી જન્મે છે અને એનાથી પોષણ અને વૃદ્ધિ પામે છે. ચિંતાને કારણે વ્યક્તિમાં નિરાશા, હતાશા જાગે છે ને એનું બ્લડપ્રેશર વધી જાય છે. પછી એ ચિંતાને લગતી કોઈ પણ બાબત એની હતાશા, નિરાશા, કટુતા કે પ્રેશરને વધારતી રહેશે.

ચિંતાગ્રસ્ત પોતાનો સમય ચિંતાને

ચાવવામાં અને એ રીતે નકારાત્મક અભિગમ અપનાવવામાં વિતાવે છે. બીજી વ્યક્તિ એ જ ચિંતાને હસીને લેશે અને ઉલ્લાસપૂર્વક એનો સામનો કરવાનો દૃઢ સંકલ્પ કરશે. અબ્રાહમ લિંકનનો દેખાવ કદરૂપો હતો, આર્થિક સ્થિતિ ઘણી કફોડી હતી, નિશાળનું શિક્ષણ વ્યવસ્થિત મેળવી શક્યો નહોતો. ચૂંટણીઓમાં વારંવાર હાર્યો હતો, છતાં અંતે એ અમેરિકાનો પ્રમુખ બન્યો. એનું એક સૂત્ર હતું, ‘તમે હારી જાવ એની મને ચિંતા નથી, પણ હારીને બેસી જાવ તેની મને ચિંતા છે.’

જો પોતાની ચિંતા દૂર કરવી શક્ય હોય, તો એને માટે વ્યક્તિ પુરુષાર્થ કરશે અને જો અશક્ય હશે તો એ પરિસ્થિતિ સાથે સમાધાન કરી લેશે. ચિંતાગ્રસ્ત વ્યક્તિ સતત વિચારે છે, “ઓહ ! શા માટે એકલા મને જ આટલી બધી તકલીફો પડે છે ?” અને આનંદી વ્યક્તિ વિચારશે, “હા, આજે તકલીફો તો છે જ, પણ આ સમય પણ પસાર થઈ જશે.”

ચિંતાના સ્વરૂપનો ઊંડાણથી વિચાર કરીએ તો ખ્યાલ આવશે કે ચિંતા સદાય ચિંતાતુર રાખે છે, પરંતુ એ તમારા જીવનમાં કશુંય નિશ્ચિત નહીં કરે. ગમે તેટલી ચિંતા કરો, પણ એ તમને કહેશે નહીં કે તારે શું કરવાનું છે ? વારંવાર ચિંતા કરો, તો પણ એ ચિંતા તમને એનામાં જ ડુબાડશે. એમાંથી બહાર નીકળવાનો કોઈ માર્ગ દર્શાવશે નહીં.

સર્વપ્રથમ તો ચિંતાની ચિકિત્સા કરીએ. મારી ચિંતા કઈ છે ? એ અસ્થાયી છે કે સ્થાયી છે ? એને દૂર કરવી શક્ય છે કે અશક્ય છે ? જો એ અશક્ય હોય તો એ ચિંતાને છોડી દેવી

જોઈએ અને જો એ અસ્થાયી કે દૂર કરવી શક્ય હોય, તો તેનો સામનો કરવો જોઈએ.

ચિંતાને દ્વિધાની દોસ્તી ખૂબ ગમે છે, શ્રદ્ધા સાથે સહેજે બનતું નથી. ચિંતા જાણે છે કે વ્યક્તિમાં જો શ્રદ્ધા આવશે, તો એનું સ્થાન ઝૂંટવાઈ જશે. ભક્તોએ એમની ચિંતાને શ્રદ્ધામાં ફેરવી નાખી. ચિંતાને વાગોળવાને બદલે પોતાની દૃઢ પ્રભુભક્તિ પર નજર ઠેરવી. એ ભક્તિની પાછળ પ્રભુ પ્રત્યેની લાચારી નહીં, પણ પ્રબળ આત્મસંકલ્પ હતો.

સમાજમાં કેટલીક એવી પણ વ્યક્તિઓ હોય છે જે એમ કહે છે કે ‘અમે અમારી ચિંતા ઈશ્વરને સોંપી દીધી છે.’ એ પોતાની લાચારીને ઈશ્વર □ સમર્પણનાં આભૂષણ પહેરાવે છે. કપરી પરિસ્થિતિનો સામનો કરવાને બદલે એની સામે મજબૂર બનીને એ શરણાગતિએ જાય છે અને પાછો એ કહે છે કે ‘ઈશ્વરની જેવી મરજી હશે એવું થશે. મેં એની ચિંતા ઈશ્વર પર છોડી દીધી છે.’ ‘ઈશ્વરની મરજી’નો માણસે પોતાની મરજી મુજબ ઉપયોગ કર્યો છે.

ચિંતાને અતિ આવેગશીલ કે અતિ વિચારો કરનારી વ્યક્તિમાં રહેવું વિશેષ પસંદ છે, કારણ કે આવી વ્યક્તિનો આવેગ અને વિચાર ચિંતાને હ્રષ્ટ-પુષ્ટ કરતો રહે છે. લાગણીશીલ નહીં પણ અતિ લાગણીશીલ વ્યક્તિઓ વાતના પ્રારંભે પહેલાં એમની ચિંતા પ્રગટ કરતા હોય છે. એ જ રીતે વિચારવાયુ ધરાવતી વ્યક્તિ પણ કોઈ તર્ક રજૂ કરે, ત્યારે તેની પાછળ ચિંતાનું પીઠબળ હોય છે. મધ્યમ માર્ગે રહેતી મતિ આવી બાબતોથી ઓછી અકળાય છે.

વળી, ખૂબ વિચાર કરનારી વ્યક્તિ પોતાની ચિંતાનો ખૂબ વિચાર કરે છે. એ ખૂબ વિચારીને નક્કી કરે કે આરોગ્યની દૃષ્ટિએ પ્રાતઃકાળે ઊઠીને બગીચામાં ફરવા જવું છે તથા વ્યાયામ અને યોગ કરવા છે, પરંતુ પ્રાતઃકાળે એ ઊઠી શકે નહીં, અને જો ઊઠે તો પોતાના બીજા વિચારોમાં એટલો બધો મગ્ન હોય કે તંદ્રાને કારણે પથારીમાંથી ઊઠતાં મોડું થાય અને પછી એનું મન જ એને સમજાવે કે ગરમીના દિવસોમાં આટલા મોડા બગીચામાં ફરવા જવાય નહીં. થોડાક સમય પછી એના મનમાં એ જ ચિંતા બીજા સ્વરૂપે પ્રગટે અને એને વિચારતાં લાગે કે સ્વાસ્થ્યની બાબતની આવી ઉપેક્ષા યોગ્ય નથી, માટે આવતીકાલે તો ચોક્કસ પ્રાતઃકાળે ઊઠીને મોર્નિંગ વોક માટે જવું છે. આવી વ્યક્તિ પુષ્કળ વિચાર કરતી હોય છે, પણ આચરણ શૂન્ય હોય છે અને એની આચરણશૂન્યતા એના વિચારવાયુમાં વૃદ્ધિ કરતી હોય છે. **આ રીતે વિચારને વર્તનમાં કે કાર્યમાં મૂકવાની અશક્તિ એને ચિંતાગ્રસ્ત રાખતી હોય છે.**

ક્યારેક તો વ્યક્તિના મન પર આજસે એવો પ્રભાવ પાથર્યો હોય છે કે પોતાનાં કર્તવ્યો અને જવાબદારીઓને પાછા ઠેલતા રહે છે. આજસને કારણે એ કોઈ કાર્ય તત્કાળ કરવા માટે ઉદ્યુક્ત થતો નથી અને ધીરે ધીરે આજસ જ એનામાં એવી વસવા લાગે છે કે જરૂરી કાર્યોની ઉપેક્ષા કરવાની કે વિલંબથી કરવાની વૃત્તિ એનામાં ઘર કરી જાય છે. ભારતની કાર્યસંસ્કૃતિ (વર્ક કલ્ચર) અને જાપાનની કાર્યસંસ્કૃતિમાં ભેદ જ એ છે કે ભારતમાં એક મહિનામાં પૂર્ણ કરવાનું કામ છ મહિનામાં પૂર્ણ

થાય છે અને જાપાનમાં એક મહિનામાં પૂર્ણ કરવાનું કામ ઓગણત્રીસમા દિવસે પૂર્ણ થઈ ચૂક્યું હોય છે.

આયોજનના અભાવે વ્યક્તિ ઘણી ચિંતાતુર રહેતી હોય છે. જે કામ કરવાનું નિશ્ચિત હોય તેને એ પાછું ઠેલતી રહે છે અને છેક છેલ્લી ઘડીએ એને હાથ પર લે છે. છેલ્લી ઘડીએ એને માટેની એની પાસે કોઈ પૂર્વતૈયારી હોતી નથી અને તેથી એ સામી વ્યક્તિ પાસે કાર્ય પૂર્ણ કરવા માટે થોડો વધુ સમય માગે છે. થોડો વધુ સમય મળ્યા પછી પાછું એ કામ બાજુએ ઠેલી દે છે અને એ રીતે એ કામ કરવાને બદલે માથા પર કામનો બોજ લઈને ફર્યા કરતી હોય છે. આ ચિંતા એના જીવનમાં તનાવ (સ્ટ્રેસ) લાવે છે અથવા તો ‘પોતે નિર્બળ છે’ એવો અહેસાસ જગાવે છે.

ચિંતા અને ધ્યાન તદ્દન સામસામા છેડે છે, છતાં એમનામાં ઘણું સામ્ય છે. ચિંતા સતત મનમાં ઘોળાયા કરે છે અને ધ્યાનમાં પણ મનમાં સતત મંત્ર ઘોળાયા કરે છે. ચિંતા અને ધ્યાન બંનેમાં એકની એક બાબત પર જ મન કેન્દ્રિત થાય છે, પરંતુ ચિંતાથી વ્યક્તિ વધુ વ્યથિત બનતો હોય છે, જ્યારે ધ્યાનથી વ્યક્તિ વધુ શાંત બનતી હોય છે. **ચિંતાની સામે ધ્યાન એ પ્રબળ શસ્ત્ર છે.**

જીવનનો સમગ્રતયા વિચાર કરીએ તો જીવનનો મોટો ભાગ ચિંતારહિત હોય છે. **વ્યક્તિનું નેવું ટકા જીવન ચિંતામુક્ત હોય છે અને દસ ટકા જીવન ચિંતાગ્રસ્ત હોય છે. પણ વિડંબના એ છે કે એ નેવું ટકાને બદલે દસ ટકાને જુએ છે અને સતત દુઃખી થતો રહે છે.**

એ ભાગ્યે જ પોતાના નેવું ટકા સુખનો વિચાર કરે છે. જે ક્ષણે એ એનો વિચાર કરશે, એ ક્ષણે એના જીવન પરથી ચિંતાનો ઓછાનો દૂર થઈ જશે. આથી જ જીવનમાં પોઝિટિવ (સકારાત્મક) વિચારણાનો મહિમા છે અને નેગટિવ (નકારાત્મક) વિચારો સામે સતત સાવધ રહેવાનું છે. પ્રાચીન શાસ્ત્રો હોય, ધર્મગ્રંથો હોય કે અર્વાચીન મેનેજમેન્ટ ગુરુઓ હોય - બધાએ એકી અવાજે કહ્યું છે કે જીવનનાં ઊજળાં પાસાંને જુઓ. જીવનને સકારાત્મક વિચારોથી ભરી દો. નકારાત્મક વિચારોનું જોર જામે નહીં તે માટે જાગ્રત ચોકીદારની જેમ સતત સાવધ રહો.

એક યુવાનને હોસ્પિટલમાં દાખલ થતાં ઠોકર વાગી. અંગૂઠામાંથી લોહી વહેવા માંડ્યું. અંગૂઠાનો નખ ઊખડી ગયો. યુવાને માંડ-માંડ પાટો બાંધ્યો, પણ મનોમન ઈશ્વર તરફ ગુસ્સે થયો. એને થયું કે આ પરમાત્મા કેવો છે? પોતે કોઈ દુઃખીની ખબર લેવા આવ્યો અને પોતાને જ દુઃખી બનાવી દીધો ! હવે કેટલી મુશ્કેલી પડશે ?

યુવકે વિચાર્યું કે આ ઈશ્વર કશું સમજતો લાગતો નથી. બીજા તરફ સહાનુભૂતિ બતાવવા જનારને પણ અહીં સહન કરવું પડે છે. આમ મનોમન પરમાત્માની નિંદા કરતો યુવક લિફ્ટમાં બેઠો. લિફ્ટમાં જોયું તો એક માણસ વ્હીલ-ચેર પર બેઠો હતો. એના બંને પગ કપાઈ ગયા હતા, તેમ છતાં એના ચહેરા પર હાસ્ય હતું. મસ્તીથી કંઈક ગણગણી રહ્યો હતો.

પેલા યુવકને આશ્ચર્ય થયું. એણે વ્હીલ-ચેરમાં બેઠેલા યુવકને પૂછ્યું, “અરે દોસ્ત ! મને હમણાં જ ઠોકર વાગી અને મારું મન ઈશ્વર પ્રત્યે ક્રોધથી ભરાઈ ગયું. પણ તું કોઈ અજબ છે.

તારા બંને પગ કપાઈ ગયા છે અને તેમ છતાં તું હસતો-હસતો પ્રભુકૃપાનું ગુણગાન કરતું ગીત ગાય છે !”

પેલા વિકલાંગ માનવીએ કહ્યું, “અરે ! હું તો ઈશ્વરનો આભાર માનું છું. હજી મારા બાવડામાં પૂરી તાકાત છે. મેં તો એવા માણસો જોયા છે કે જેમના બંને હાથ અને બંને પગ કપાઈ ગયા હોય. મારા પગ કપાઈ ગયા તેથી શું ? બંને હાથ મજબૂત છે. બંને આંખોનું અજવાળું અકબંધ છે અને બીજું બધુંય બાકી છે. મારા પગ છીનવાઈ ગયા એ માટે ઈશ્વર પર ક્રોધ કરું કે આટલું બધું રહેવા દીધું માટે એનો ઉપકાર માનું ? હું તો આટલું બધું આપવા માટે પરમેશ્વરને પરમ ઉપકારી માનું છું.”

આમ માનવીએ નક્કી કરવાનું છે કે એ ચિંતા કે ફરિયાદથી જીવવા માગે છે કે ઉલ્લાસ અને ધન્યવાદથી જીવવા માગે છે ? કેટલાક સતત ચિંતા કરતા હોય છે અને સદાય ફરિયાદ કરતા હોય છે, જ્યારે કેટલાક જીવનમાં જે પ્રાપ્ત થયું એનો આનંદ અનુભવીને ઈશ્વર પ્રત્યે કૃતજ્ઞતા પ્રગટ કરતા હોય છે. આવી રીતે ઈશ્વર પ્રત્યે કૃતજ્ઞતા દાખવનાર એના મનની દૃઢતાને અને પ્રબળ પુરુષાર્થને સતત ચાલુ રાખશે. અપ્રાપ્તિના અજંપાને બદલે પ્રાપ્તિના આનંદ સાથે ચિંતાને દૂર કરવા શક્ય એટલા તમામ પ્રયત્નો કરશે. એની ચિંતાઓ અને અવરોધો એના ઉત્સાહ અને ઉલ્લાસની આગળ ઓગળતા જશે અને એને માટે દરેક દિવસ એ સોનેરી દિવસ બની રહેશે અને એથી રોજ પ્રભાત ઊગે ત્યારે એના હૃદયમાં આશાભર્યું નવું અજવાળું ફેલાયેલું હશે.

ચિંતાનો વિચાર કરીએ ત્યારે એના સ્વ-

રૂપને જોવાની જરૂર છે. પહેલો વિચાર એ કરવાનો કે મનને શેની ચિંતા છે ? કારણ એટલું જ કે ક્યારેક વ્યક્તિ ઊંડાણથી વિચારે તો એને સમજાશે કે એ સ્વયં ચિંતા ઓઢી લેતી હોય છે. કોઈ ખોટું કે અનિષ્ટ કાર્ય કરે અને પછી પકડાઈ જશે એવી ચિંતામાં જીવ્યા કરે. ક્રેડિટ કાર્ડ પર મોટી ખરીદી કરે અને પછી એ રકમ ચૂકવી ન શકતાં થનારી પેનલ્ટીના ભયથી ચિંતાગ્રસ્ત રહે છે. પોતાની શક્તિ કરતાં મોટી હરણફાળ ભરે અને પછી એ સિદ્ધ ન થતાં ઘોર નિરાશાની ચિંતા સાથે એ ફરતી રહે છે. આવી રીતે ઘણી વ્યક્તિઓ સામે ચાલીને ચિંતા ઓઢીને ફરતી હોય છે.

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર વખતોવખત કોઈ દૂરના ક્ષેત્રમાં જઈને અધ્યાત્મ-સાધના કરતા હતા. આવી રીતે ઉત્તરસંજ ગામના સીમાડામાં આવેલા બંગલાના એકાંત સ્થળમાં તેઓ રહેવા આવ્યા. નડિયાદમાં વસતા મુમુક્ષુ મોતીલાલભાઈ નિવૃત્તિક્ષેત્રમાં રહેતા શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીની સંભાળ લેતા હતા. એમને માટે ભોજન અને જીવનજરૂરિયાતની ચીજવસ્તુઓ લાવતા હતા.

એક દિવસ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રે એમને એકાએક પૂછ્યું, “દિવસે તમે ભોજન લઈને નડિયાદથી આવો છો અને સાંજે પાછા ફરો છો, ત્યારે તમારા હાથમાં જે કડું અને વીંટી પહેરો છો, એ તમને દુઃખ આપે છે ખરાં? એને કારણે તમને ભય લાગે છે ખરો ?”

મુમુક્ષુ મોતીલાલભાઈ ભાવસારને થયું કે પોતાના મનનો ભાવ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર કેવા કળી ગયા ! એમણે ઉત્તર આપ્યો, “હા જી, મનની અંદર ભય રહ્યા કરે છે.”

શ્રીમદ્ રાજચંદ્રે કહ્યું, “તમને કડું અને વીંટી પહેરવાથી ભય લાગતો હોય, ચિંતા રહેતી હોય

તો તે શા માટે રાખો છો ?”

મુમુક્ષુ મોતીલાલભાઈ ભાવસારે વીંટી અને કડું કાઢી નાખ્યાં અને સાંજે નડિયાદ પાછા જતી વખતે મનમાં જાગતા ભય અને ચિંતાથી મુક્ત બન્યા.

આજના ભૌતિકવાદી અને પરિગ્રહપ્રિય સમાજમાં વ્યક્તિને જાતે ચિંતા ઊભી કરીને એને ઓઢીને ફરવાનું ગમે છે. એને વધુ ને વધુ મેળવવાની ચિંતા હોય છે અને પછી વધુ ને વધુ મેળવેલું જાળવી રાખવાની ચિંતા હોય છે. પોતાની આવક કરતાં જાવકનું પલ્લું ઊંચું રાખે છે અને પરિણામે મનના ત્રાજવાનો કાંટો સતત ચિંતાગ્રસ્ત રહે છે. ચિંતાને દૂર કરવા એના મૂળ સુધી પહોંચવાની જરૂર છે.

- એકત્વસપ્તતિ રૂપી ગંગા સરિતા છે.
- પદ્મનંદિરૂપી ઉન્નત હિમાલય પર્વત પરથી ઉત્પન્ન થઈ છે.
- મોક્ષપદ રૂપી સમુદ્રમાં પ્રવેશી છે.
- મનુષ્ય અભ્યાસ કરે છે - મનુષ્ય સ્નાન કરે છે.
- આત્મવિશુદ્ધિ પામે છે - અતિશય મન-વચન-કાયા વિશુદ્ધિ પામે છે.
- એકત્વસપ્તતિ - સુરસિન્ધુઃ ।
- શ્રી પદ્મનંદિ હિમભૂધરતઃ પ્રસૂતા ઉચ્ચૈઃ ।
- શિવપદામ્બુનિર્ધિ પ્રવિષ્ટં ।
- ગાહતે ।
- સ નરઃ પરમાં વિશુદ્ધિં લભતે ।

પ્રથમ ઉપમા વિચારીશું પછી ઉપમેય વિચારીશું.

ગંગા-સૂરસરિતા હિમસૂતા ઉન્નત હિમાલયથી ઉત્પન્ન થઈ, ગંગોત્રીથી ઉત્પન્ન થયેલી ગંગા પ્રવાહિત થતી અનેકને પવિત્ર કરતી કરતી ઋષિકેશ, હરદ્વાર, કનખલ, બનારસથી પ્રવાહિત થતી કોલકાતા પાસે આવી સમુદ્રને પામી. સમુદ્રમાં લયલીન બને છે. આ પવિત્ર ગંગાના પ્રવાહમાં મનુષ્ય સ્નાન કરે છે. કુંભ, મહાકુંભ તથા શ્રેષ્ઠ પર્વના દિવસોમાં લાખોની સંખ્યામાં પવિત્ર થવાની ભાવનાથી ગંગામાં મનુષ્યો સ્નાન કરે છે. વારંવાર તેમાં ડૂબકી લગાવવાથી ગંગા જેવી પવિત્રતા પ્રાપ્ત થાય છે. કાયશુદ્ધિ અને મનશુદ્ધિ થાય છે. અંતે શિવસુખને મનુષ્યો પામે છે, એવી ભાવના-માન્યતા લોકોમાં રહેલી હોય છે.

આ પવિત્ર ગંગા અંતે સમુદ્રને મળે છે. દ્વૈતમાં વિહાર કરતી હતી હવે અદ્વૈતને પામે છે. જન્તવમાં વિચરતી હતી હવે સમુદ્રમાં મળતાં એકત્વ પામી જાય છે. સ્વનામ ધારણ કરીને વહેતી હતી. હવે અનામી - નામશેષ થઈ જાય છે. સમુદ્રમાં મળતાં

તેનું નિજી નામ અદૃશ્ય થાય છે. ગંગાએ ગંગાપણું ત્યજી દીધું. હવે સમુદ્ર જ તેની અભિવ્યક્તિ બની જાય છે. ગંગા બુંદે બુંદે મહાસાગર બની જાય છે.

આ ઉપમા અલંકારને એકત્વસપ્તતિ સાથે સરખાવીએ.

એકત્વસપ્તતિ પ્રકરણના શ્લોક પછી શ્લોક જીવનગંગાને પવિત્ર બનાવે છે. સાધક શ્લોક પ્રમાણે પવિત્ર થતો જાય છે. મન-વચન-કાયા શુદ્ધ બનતાં જાય છે. આ એકત્વસપ્તતિ પ્રકરણની ઉત્પત્તિ ઉન્નત પદ્મનંદિ આચાર્યમાંથી પ્રાપ્ત થઈ છે. આચાર્યની ચિત્તભૂમિ, પવિત્ર હૃદયપ્રદેશમાંથી ઉત્પન્ન થઈ છે. પવિત્ર હૃદય ગુફામાંથી પ્રવહી છે. અધ્યાત્મધારા રૂપે સાધકના ચિત્તભૂમિને પવિત્ર કરતી જાય છે.

સાધક આ પ્રકરણનો અભ્યાસ કરે છે. ગુરુગમે સદ્ગુરુની આજ્ઞાને લક્ષગત કરી અધ્યાત્મધારામાં સાધક વૃદ્ધિ પામે છે. સદ્ગુરુના ચરણકમળનો આશ્રયી થાય છે. સાધક મિથ્યાત્વને મોળુ પાડતાં પાડતાં સ્વપુરુષાર્થ અને ગુરુગમ-જ્ઞાનથી દર્શનમોહનો નાશ કરે છે. સાધક એકત્વભાવનો વધુને વધુ આશ્રય લે છે. તેનું નિરંતર મનન, ચિંતન અને નિદિધ્યાસન કરે છે. ત્રિકાળ શુદ્ધ ચૈતન્ય પરમ પવિત્ર હું આત્મા છું. તત્ત્વનો પર્યાય આશ્રય લે છે. તત્ત્વ પર્યાયમાં પ્રવેશ પામતું નથી, પણ આશ્રય પર્યાય લે છે ત્યારે પર્યાય અભેદપણાને પામે છે. જ્ઞેય-જ્ઞાયક સંબંધ કે વ્યાપ્ય-વ્યાપક સંબંધ રહેતા નથી. કર્તાકર્મ સંબંધ કે ભાવક-ભાવ્ય સંબંધના વિકલ્પનો વિરામ થાય છે. પર્યાય શુદ્ધત્વને પામે છે એ જ પુરુષાર્થના બળથી બીજરૂપ જ્ઞાન કેવળજ્ઞાનપણાને પામે છે. અર્થાત્ સાધક સિદ્ધત્વને પામે છે. કેવળજ્ઞાન થતાં ચાર ઘાતી કર્મ નાશ પામે છે અને આયુષ્ય પૂર્ણ થતાં ચૌદ ગુણસ્થાનથી પાર પરમોચ્ચ દશા પ્રાપ્ત થાય છે. શિવપદ પ્રવિષ્ટં ગાહતે ની સ્થિતિ સધાય છે.

બાર ભાવના - એક અનુચિંતન

(ક્રમાંક - ૧૦)

પૂજ્ય બહેનશ્રી ડૉ. શર્મિષ્ઠાબેન સોનેજી

નિર્જરાભાવના

આપણે આશ્રવ ભાવનામાં કર્મને આવવાના કારણોનું ચિંતવન કરી તે દૂર કરવાના ઉપાયો વિચાર્યા. સંવર ભાવનામાં કર્મને આવતા રોકવા માટેના સત્સાધનોની સુવિચારણા કરી. તે સત્સાધનો (જ્ઞાન, ધ્યાન, વ્રત, તપ આદિ સદ્અનુષ્ઠાન)ને અંગીકાર કરવાનો નિર્ધાર કર્યો. હવે આપણે પૂર્વે બાંધેલા કર્મોથી પણ મુક્ત થવું છે. તે માટે નિર્જરા ભાવના વિષે વિચારીએ.

નિર્જરાભાવનાની વિવિધ વ્યાખ્યાઓ

● જ્ઞાનસહિત ક્રિયા કરવી તે નિર્જરાનું કારણ છે એમ ચિંતવવું તે નિર્જરાભાવના. દ્વાદશ પ્રકારનાં તપ વડે કરી કર્મોને બાળીને ભસ્મીભૂત કરી નાખીએ, તેનું નામ નિર્જરા ભાવના કહેવાય છે.

- શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર

● તપસા નિર્જરા ચ । એટલે તપથી નિર્જરા થાય છે.

- શ્રી તત્વાર્થસૂત્ર

તપ દ્વારા સંવર અને નિર્જરા બન્ને થાય છે. એટલે નવા કર્મો આવતાં રોકાય છે અને પૂર્વે બાંધેલા કર્મોનો ક્ષય થઈ જાય છે.

● તપ બલ પૂર્વ કર્મ ચિર જાહિં

નયે જ્ઞાન વશ આવે નાહિ ।

યહી નિર્જરા સુખ દાતાર

ભવ કારન તારન નિરધાર ॥

- કવિવર ભૂધરદાસજી

● તજિ કષાય, મન કી ચલ ચાલ,
ધ્યાવો અપના રુપ રસાલ ।

ઝરે કરમ-બન્ધન દુઃખદાય,

બહુરિ પ્રકાશે કેવલજ્ઞાન ॥

- કવિવર બુધજનજી

● નિજકાલપાય વિધિ ઝરના,

તાસોં નિજ કાજ ન સરના ।

તપ કરિ જો કરમ ચિપાવૈ,

સોઈ શિવસુખ દરસાવૈ ॥

- પં. દૌલતરામજી (છહ ઢાલા)

● ફિર તપ કી શોધક વહિ જગે,

કર્મો કી કડિયાં ટૂટ પડે ।

સર્વાંગ નિજાત્મ પ્રદેશોં સે,

અમૃત કે નિર્ઝર ફૂટ પડે ॥

- પં. યુગલકિશોરજી (યુગલ)

● પૂર્વોપાર્જિત કર્મો ધીરે ધીરે નષ્ટ કરવાં, તેને નિર્જરા કહેવાય છે. તે નિર્જરા વૈરાગ્યના આલંબનથી પ્રવર્તતા ઘણા તપ દ્વારા થાય છે. આ રીતે નિર્જરાના સ્વરૂપનો વિચાર કરવો એ નિર્જરા ભાવના છે.

- શ્રી પદ્મનંદિ પંચવિંશતિ

● કર્મ અણુના સ્ખલન રૂપને હોય સંવર હેતુથી, ને નિર્જરાના ભેદ બે સ્વકાળ ને તપ વૃત્તથી; સદ્જ્ઞાન ક્રિયાથી ફળે જે નિર્જરા તે શ્રેષ્ઠ છે, ભવભીતભવિ તો એમ ભાવે નિર્જરાના ભાવને.

- શ્રી વૈરાગ્ય પારાયણ

ઈન્દ્રિયના વિજય માટે મધ્યસ્થતાથી અમુક રસનો (જેમકે મીઠાનો, ગળપણનો, દૂધ, દહીં, ઘી, તેલ) ત્યાગ કરવો તથા સમતાથી દેહના નિર્વાહ માટે ભોજન કરવું. છ રસમાંથી એક કે તેથી વધુ રસનો રોજ ત્યાગ કરી શકાય.

(૫) વિવિક્ત શય્યાસન : આ તપ એકાંત સ્થાનમાં રહીને જ્ઞાન-ધ્યાનની આરાધના માટે છે. આ તપ જ્ઞાનીપુરુષો વિશેષ કરી શકે છે. છતાં સર્વ ધર્મપ્રેમી ગૃહસ્થોએ ઈન્દ્રિયવિજય માટે એકાંતસાધનાનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ અને દેહાધ્યાસ ઘટાડવો જોઈએ.

(૬) કાયકલેશ : આ પ્રકારના તપ દ્વારા શરીરને તપાવવું - કૃશ કરવું. તે પણ પ્રભુઆજ્ઞા સહિત અને આત્મલક્ષ સહિત તો જ આ તપ નિર્જરાનું સત્સાધન છે. આ તપ દ્વારા શરીરને મોક્ષમાર્ગની સાધના માટે યોગ્ય રીતે તપાવવાનું છે.

ઉપરોક્ત બધા તપ જ્ઞાની-અજ્ઞાની બધા જ કરે છે. અજ્ઞાની સાધકો આ બાહ્ય તપ કરે છે, તેને 'બાળ તપ' કહેવાય છે. તે સકામ નિર્જરાનું કારણ નથી થતું. પણ શુભભાવોને કારણે પુણ્યઅર્જન થાય છે. પણ જો બાહ્ય તપ કરતાં ભાવો બગડી જાય કલેશ-કષાય (ક્રોધ, અભિમાન, માયાચાર) થઈ જાય તો વિશેષ પાપબંધનું કારણ બની જાય છે. જ્ઞાની પુરુષો આ બધાં તપ અભિમાન રહિત થઈ વૈરાગ્યભાવ સહિત કરે છે. તેથી તેઓને સકામ નિર્જરા થાય છે. એટલે કે પૂર્વે બાંધેલા કર્મો ખરી જાય છે અને ફરીથી તેવા કર્મો બંધાતા નથી.

● છ અભ્યંતર તપ :

પ્રાયશ્ચિત્ત, વિનય, વૈયાવૃત્ય, સ્વાધ્યાય, ધ્યાન, વ્યુત્સર્ગ.

(૧) પ્રાયશ્ચિત્ત : પોતાના દોષોને સદ્ગુરુ અથવા

પરમાત્માની સાક્ષીએ કબૂલ કરવાં અને તેવા દોષો ફરીથી ન થાય તેવો ઉદ્દમ કરવો તેને પ્રાયશ્ચિત્ત કહે છે.

(૨) વિનય : પૂજ્ય વ્યક્તિઓ અને પૂજ્ય વસ્તુઓ પ્રત્યેનો અંતરનો આદરભાવ - ભક્તિભાવ તે વિનય.

(૩) વૈયાવૃત્ય : શારીરિક અસ્વસ્થતાવાળા શ્રી સાધુ મહારાજ કે બીજા મહાત્મા અને ધર્મનિષ્ઠ પુરુષોની સેવા-શુશ્રૂષા કરવી તે વૈયાવૃત્ય.

(૪) સ્વાધ્યાય : ઉત્તમ મહાત્માઓના ધર્મ-મોક્ષ નિર્દેશક વચનોનું વાંચવું, વિચારવું, લખવું, પૂછવું, રટણ કરવું કે ઉપદેશવું તે સ્વાધ્યાય. સ્વાધ્યાયના મુખ્ય પાંચ પ્રકાર મહાપુરુષોએ કહ્યાં છે : વાંચના, પૃચ્છના, અનુપ્રેક્ષા, આમ્નાય અને ધર્મોપદેશ.

(૫) ધ્યાન : ચિત્તને પરમાત્માના કે સત્પુરુષોના ગુણોમાં કે ચારિત્ર્યમાં તન્મય કરવું તે ધર્મધ્યાન. તથારૂપ વિશિષ્ટ અભ્યાસથી ચિત્તવૃત્તિ પોતાના શુદ્ધાત્મામાં સ્થિર થઈ જાય અને અતીન્દ્રિય આનંદ પ્રગટે તે ઉત્તમ ધ્યાન - નિર્વિકલ્પ સમાધિ.

(૬) વ્યુત્સર્ગ : શરીર, સ્વજન-કુટુંબાદિ, ધન-ધાન્ય, બંગલા, મોટર વગેરે બાહ્ય પદાર્થો તથા કામ-ક્રોધ-લોભ-અજ્ઞાન આદિ અંતરંગ ભાવોમાં અહં-મમત્વનો ત્યાગ કરવો તે વ્યુત્સર્ગ નામનું અંતરંગ તપ કહ્યું છે, જે દ્વારા આર્કિચન્ય સ્વભાવ પ્રગટે છે.

સકામ નિર્જરાની વિશેષતા

જે જ્ઞાની પુરુષો શુદ્ધભાવ સહિત વ્રત, તપ, સંયમ ધારણ કરે છે તેઓ કર્મોને ઉદયકાળ આવ્યા પહેલાં જ ઉદયાવલીમાં લાવી તેને ખેરવી નાખે છે. તેથી તે અવિપાક નિર્જરા પણ કહેવાય છે. જેમ

જેમ તપ વધે છે તેમ તેમ અવિપાક નિર્જરા વધતી જાય છે. જ્ઞાની મહાત્મા કરતાં શ્રાવક મહાત્માની અને શ્રાવક મહાત્મા કરતાં મહાવ્રતધારી મુનિમહારાજની અસંખ્યાત ગુણી અવિપાક નિર્જરા થાય છે.

- અજ્ઞાની જે કર્મો ખપાવે લક્ષ કોટિ ભવો વડે; તે કર્મ જ્ઞાની ત્રિગુપ્ત બસ ઉચ્છ્વાસ માત્રથી ક્ષય કરે.

- શ્રી પ્રવચનસાર - ૨૩૮

- કોટિ જન્મ તપ તપે, જ્ઞાન બિન કર્મ ઝરે જે, જ્ઞાની કે છિન માંહિ, ત્રિગુપ્તિતેં સહજ ટરેં તે.

- શ્રી છ ઢાળા

ભાવાર્થ : અજ્ઞાની જે કર્મો કરોડો ભવો તપ કરીને ખપાવે છે તે કર્મોને જ્ઞાની મહાવ્રતધારી મુનિમહારાજ ઉચ્છ્વાસ માત્રથી એટલે ક્ષણભરમાં જ ખેરવી નાખે છે.

મુમુક્ષુજનો - સાધકો જે શ્રી ગુરુની નિશ્રામાં રહીને તપ આદિ સાધના કરે છે તેઓને અકામ નિર્જરા થાય છે, પણ તેઓના પાપકર્મોનું અપકર્ષણ, પુણ્યકર્મોનું ઉત્કર્ષણ અને અમુક પાપકર્મોનું પુણ્યમાં સંક્રમણ થઈ જવાથી મોહનીય કર્મ ઢીલું પડતું જાય છે. તેના સ્થિતિ-અનુભાગ ઘટતાં જાય છે અને સાધકની સમ્યગ્દર્શન પ્રાપ્ત કરવાની ક્ષમતા - પાત્રતા વધતી જાય છે.

આ ભાવનામાં પરમકૃપાળુદેવે દૃઢપ્રહારીનું દૃષ્ટાંત આપ્યું છે. દૃઢપ્રહારીએ ઘોર હિંસાઓ કરી મહાપાપ કર્યા હતાં. પણ એક વખત હિંસા કરતાં ગાયના પેટમાંથી વાછરડું નીકળી પડ્યું. તેને તરફડતાં જોઈ તેને ખૂબ જ પશ્ચાત્તાપ થયો અને ધર્મમાર્ગે વળી ગયો. ઉત્તમ ધર્મભાવનાથી તેણે કેશલુંચન કર્યું અને નગરની ભાગોળે જઈ ઉગ્ર કાયોત્સર્ગ કર્યા. લોકોના અનેક પ્રકારના અપમાન, મારન-તાડન આદિ પરિષદ સહન કરી ક્ષમાધર

રહ્યા અને બાહ્યાંતર તપ કરી અનંત કર્મસમુદાયની અવિપાક નિર્જરા કરી કર્મરહિત થયા અને મુક્તિના અનંત સુખને પામી ગયા.

ઉપસંહાર

અકામ નિર્જરા સંસારના સર્વ જીવ કરે છે. એટલે કર્મનો પરિપાક થતાં ઉદયમાં આવી ફળ આપી ખરી પડે છે પણ તે નિર્જરા કાર્યકારી નથી થતી. કારણ કે અજ્ઞાની જીવો તે કર્મોના ઉદયમાં તન્મય થઈ તેથી વિશેષ નવાં કર્મો બાંધી લે છે. સકામ નિર્જરા જ (અવિપાક નિર્જરા) જીવને મુક્તિપદની પ્રાપ્તિ કરાવે છે. તેથી નિર્જરા ઉપાદેય (ગ્રહણ કરવા યોગ્ય) તત્ત્વ છે. પરમાર્થથી પરમશુદ્ધનિશ્ચયનયથી જીવને નિર્જરા નથી તેથી દ્રવ્યદૃષ્ટિએ આત્માને સદા નિર્જરાભાવથી રહિત એકરૂપ પૂર્ણ શુદ્ધ ચિંતવવો જોઈએ.

॥ શ્રી સદ્ગુરુચરણાર્પણમસ્તુ ॥

તપાસવાનું 'સ્વ'માં...!

હું કોણ છું ? હું આત્મા છું.

હું ક્યાંથી આવ્યો છું ? હું ચોર્યાસી લાખ જીવોનિમાંથી ભટકતો ભટકતો આવ્યો છું !

હું ક્યાં જવાનો છું ? હું આ નશ્વર દેહને છોડીને, મારા કર્માનુસાર અનંતની યાત્રાએ એકલો નીકળી જવાનો છું.

આ બધું આપણે સૌ સારી રીતે જાણતા હોવા છતાં પણ જીવનની અંતિમ ક્ષણ સુધી મોહ-માયા-લોભ-લાલચ જેવા બંધનોમાં અને વેર-ઝેર-રાગ-દ્વેષ જેવા કષાયોમાં અટવાયેલા રહીએ છીએ ! આમ થવાનું કારણ શું ?

ક્યાંક આપણી અજ્ઞાનતા ! ક્યાંક આપણો વૈરાગ્ય અધૂરો ! ક્યાંક આત્મજ્ઞાન પ્રત્યેની ઉદાસીનતા ! ક્યાંક અંતરાત્મા જ ખોટો ! ક્યાંક પ્રભુ પ્રત્યેની લગની અધૂરી !

- સંજય જિતેન્દ્રભાઈ દોશી

શ્રી આનંદઘન ચોવીશી

*** અશોકભાઈ પી. શાહ ***

(ગતાંકથી ચાલુ...)

શ્રી શીતલજિન સ્તવન

યોગીશ્વર આનંદઘનજી પ્રભુના ગુણોની લાલિત્યપૂર્ણ ત્રિભંગી દ્વારા શ્રી શીતલનાથ આદિ સર્વ તીર્થંકર ભગવંતોના સ્વરૂપની ઓળખાણ કરાવી આપણા ઉપર અનંત ઉપકાર કરી રહ્યાં છે. પ્રભુના ગુણોને આપણે યથાર્થપણે સમજીએ તો પ્રભુની પારમાર્થિક ભક્તિ થાય, જેના ફળ સ્વરૂપે મોહનો નાશ થાય અને પ્રભુના ગુણોની આંશિક પ્રાપ્તિ સમ્યગ્દર્શનરૂપે થાય. યથા-

- (૧) સ્વામી ગુણ ઓળખી, સ્વામીને જે ભજે,
દરિશણ શુદ્ધતા તેહ પામે.
(શ્રી દેવચંદ્રજી કૃત શ્રી મહાવીર સ્તવન)
- (૨) જે જાણતો અહંતને, ગુણ દ્રવ્ય ને પર્યયપણે;
તે જીવ જાણે આત્મને, તસુ મોહ પામે લય ખરે.
(શ્રી પ્રવચનસાર - ૨૦૦)

આનંદઘનજીએ અહીં કહેલ ત્રિભંગી-કરુણા, તીક્ષ્ણતા અને ઉદાસીનતા - ખરેખર તો પ્રભુના પ્રચલિત ત્રણ ગુણો - સર્વજ્ઞતા, વીતરાગતા અને હિતોપદેશીપણું જ બીજું સ્વરૂપ છે. કર્મવિદારણ તીક્ષ્ણતા વડે પ્રભુ સર્વ કર્મનો નાશ કરી સર્વજ્ઞ થયા. આત્યંતિક ઉદાસીનતા તે જ છે પ્રભુની વીતરાગતા અને કરુણા તેમના હિતોપદેશીપણામાં છે. આ ત્રિભંગીને વિશેષપણે સમજાવતાં હવે આનંદઘનજી કહે છે :

પરદુઃખ છેદન ઈચ્છા કરુણા, તીક્ષ્ણ પરદુઃખ રીઝે રે;
ઉદાસીનતા ઉભય વિલક્ષણ, એક ઠામે કેમ સીઝે રે.

શીતલ૦ ૩

શબ્દાર્થ : બીજાના દુઃખ નાશ પામે તેવી ઈચ્છા તે પ્રભુની કરુણા, દેહાદિ પરપદાર્થને કષ્ટ આપી દેહાધ્યાસનો તીક્ષ્ણ સંયમ વડે નાશ કરવામાં જ રીઝે, આનંદ પામે તે પ્રભુની તીક્ષ્ણતા અને આ બન્ને ગુણોથી વિલક્ષણ - જુદાં જ લક્ષણવાળી ઉદાસીનતા. આમ, આ ત્રણે વિરોધાત્માસી લાગતા ગુણો એક જ સ્થળે એટલે કે પ્રભુમાં એક સાથે કઈ રીતે હોઈ શકે ? (છેદન = છેદવું, નાશ કરવું; પરદુઃખ = બીજાનું દુઃખ; રીઝે = ખુશ થવું; ઉભય = બન્ને; એક ઠામે = એક સ્થળે; સીઝે = હોઈ શકે, સંભવે)

ભાવાર્થ : મુમુક્ષુ જીવ, જે પ્રભુના ગુણોને ઓળખી પ્રભુ જેવા બનવા તત્પર થયો છે, તેને પ્રશ્ન પણ થાય કે કરુણા, તીક્ષ્ણતા અને ઉદાસીનતા - આ ત્રણેય ગુણોમાં કોઈપણ પ્રકારનું સામ્ય નથી. છતાં “એક ઠામે કેમ સીઝે રે” - પરમાત્મારૂપ એક જ સ્થાનમાં કઈ રીતે વિદ્યમાન હોવા સંભવે ? પ્રશ્ન જિજ્ઞાસુ જીવને થાય તેને કૃપાળુદેવ ‘જિજ્ઞાસાબળ’ કહે છે, કારણકે તે જિજ્ઞાસુ માત્ર પ્રશ્ન કરીને અટકતો નથી, પરંતુ તેના સમાધાન માટે વસ્તુના સ્વરૂપનું ઊંડાણ બતાવવા માટે પણ સદ્ગુરુને વિનંતી કરે છે. આનંદઘનજી આગલી ગાથામાં તેનું સમાધાન તો કરવાના છે, પણ તે પહેલાં તે જ ત્રિભંગીના પરમાર્થને વિશેષપણે સમજાવે છે.

તીર્થંકર ભગવંતોમાં એવી સહજ કરુણા હોય છે કે પરદુઃખ - જગતના બીજા સર્વ જીવનું દુઃખ છેદ પામી, નાશ પામી તેઓ પણ અમારી જેમ અનંત સુખને પામે. આવી ‘પરદુઃખ છેદન કરુણા’

તેમને તીર્થકર થયા પહેલાં ક્યારેક ઈચ્છાપણે (સવી જીવ કરું શાસનરસી - એ રીતે) પણ હોય છે અને તીર્થકર થયા પછી સર્વ જીવના દુઃખને દૂર કરનારી, મોક્ષમાર્ગ પ્રરૂપતી દિવ્યધ્વનિ ઈચ્છારહિતપણે પ્રવહે છે, તે પ્રભુની નિષ્કામ કરુણા છે. તીર્થકર તો પૂર્ણ વીતરાગી હોવાથી તેમને ખરેખર કોઈ 'ઈચ્છા' હોતી જ નથી. પરદુઃખ છેદવાની જે ઈચ્છા તે તીર્થકર થયા પહેલાંની મુનિદશામાં સંભવે છે. અને તે પણ સામા જીવની પાત્રતા જોઈને. જેમકે, પ્રભુ મહાવીર લોકોની વિનંતીની ઉપેક્ષા કરીને પણ ચંડકોશિયાને સામે ચાલીને ઉગારવા ગયા. તેથી ભલે મુનિદશા હતી, છતાં દ્રવ્યનિક્ષેપથી તીર્થકર પ્રભુએ સ્વેચ્છાએ ચંડકોશિયા પર કરુણા કરી એમ કહેવાય.

“તીક્ષણ પરદુઃખ રીઝે રે...” - અહીં પ્રભુની તીક્ષણતાને આનંદધનજી જુદી રીતે રજૂ કરે છે. પહેલાં કહ્યું કે પરદુઃખ દૂર કરવારૂપ કરુણા. તો અહીં કહે છે, પરદુઃખમાં પ્રભુ રીઝે છે, આનંદ પામે છે ! પણ અહીં ‘પરદુઃખ’ જુદી અપેક્ષાએ છે. અહીં ‘પર’નો અર્થ છે - દેહાદિ પર પદાર્થો અને ક્રોધાદિ પરભાવો, જે જીવને અનંતકાળથી દુઃખી કરનાર શત્રુઓ છે. તે શત્રુઓને જ દુઃખી કરીએ તો મોક્ષમાર્ગ ખુલ્લો થઈ જાય. તે તો આવકાર્ય જ છે ને ? અનંતકાળથી જીવને દગો દેનાર દેહ, ઈન્દ્રિયો અને મનને દુઃખ આપીને, કષ્ટ આપીને પણ જીતવા જ રહ્યાં. પ્રભુએ તે જ કર્યું. અપૂર્વ અને અપાર આત્મસંયમ દ્વારા, ઉગ્ર જ્ઞાન, ધ્યાન, વૈરાગ્ય અને તપ દ્વારા, ઉત્કૃષ્ટ ઈન્દ્રિયનિગ્રહ દ્વારા, ઉપસર્ગ-પરિષહોને ગણકાર્યા વિના, શુક્લધ્યાનના બળ વડે તીક્ષણતાપૂર્વક-કઠોરતાપૂર્વક આ દગાખોરોને દુઃખ આપી (!) તેમની ગુલામીમાંથી પ્રભુ સંપૂર્ણપણે છૂટ્યા અને

તેથી હવે આત્મસ્વાતંત્ર્યનો અનંત આનંદ માણી રહ્યાં છે, તેમાં શું આશ્ચર્ય ? તેથી આનંદધનજી તેમના તીક્ષણતા ગુણને આ રીતે બિરદાવતાં કહે છે - ‘તીક્ષણ પરદુઃખ રીઝે રે.’

તો વળી ત્રિભંગીના ત્રીજા ભંગ - પ્રભુની ઉદાસીનતાની તો શું વાત કરવી ? ઉપરોક્ત કરુણા તેમજ તીક્ષણતા - બન્નેથી વિલક્ષણ, જુદું જ તેનું લક્ષણ છે. કેવી છે તેમની ઉદાસીનતા ?

“અનાસંગમતિ વિષયમે, રાગદ્વેષકો છેદ; સહજભાવમે લીનતા, ઉદાસીનતા ભેદ.”

(સમતાશતક - ઉપાધ્યાયશ્રી યશોવિજયજી)

ઉદાસીનતા એટલે ઉદાસપણું નહીં, પરંતુ ઉત્ + આસીનતા = ઉપર બેસવું, એટલે કે રાગદ્વેષ આદિ શુભાશભ પરભાવોથી ઉપર ઊઠી, અલિપ્ત થઈ બેસવું. સર્વજ્ઞતા અને વીતરાગતાના સદ્ભાવમાં સહજાનંદ દશામાં જગતનાં સર્વ આશ્ચર્ય સમાઈ જતાં તીર્થકર પ્રભુ તીક્ષણતા, કરુણા આદિ ભાવોથી પણ સર્વથા ઉપર ઊઠી, લોકાલોકના માત્ર જ્ઞાતાદેષ્ટા રહી આવી સહજ નિર્વિકલ્પ ઉદાસીનતા વડે નિજાનંદ રસલીન રહે છે.

પ્રભુની સ્યાદ્વાદશૈલીની જેમ આનંદધનજી આ ત્રિભંગીમાં લાગતો વિરોધાભાસ મટાડી, તે ત્રિભંગી ‘એક ઠામે કેમ સીઝે’ તેનું હવે સમાધાન કરે છે :

અભયદાન તે મલક્ષય કરુણા, તીક્ષણતા ગુણ ભાવે રે;
પ્રેરણવિણ કૃત ઉદાસીનતા, ઈમ વિરોધ મતિ નાવે રે.

શીતલ૦ ૪

શબ્દાર્થ : સર્વ કર્મમળનો ક્ષય થવાથી પ્રભુને અભયદાનરૂપ કરુણા ઊપજી છે. તીક્ષણતા તેમનો સ્વગુણ સ્વભાવ છે અને કોઈ પ્રેરણા કર્યા વિનાની

ઉદાસીનતા છે. આમ, ત્રણે ગુણ સ્વભાવગત હોવાથી મતિમાં - બુદ્ધિમાં કોઈ વિરોધ આવતો નથી. (અભયદાન = કોઈ જીવને ભય ન ઉપજાવવા રૂપ દાન; મલક્ષય = કર્મભગનો ક્ષય; ગુણ ભાવે = ગુણમાં અને ભાવમાં; પ્રેરણાવિણ = પ્રેરણા કર્યા વિના; મતિ = બુદ્ધિ; નાવે = નથી આવતો)

ભાવાર્થ : આનંદઘનજી કહે છે કે આ ત્રણે ગુણોની અપેક્ષા અને તે ગુણનું કાર્ય સમજાવે તો પછી મારી બુદ્ધિમાં તે માટેનો કોઈ વિરોધ ભાસતો નથી. તે દરેક ગુણ એક જ સ્થાને પ્રભુમાં કઈ રીતે રહ્યાં છે તે સમજાવતાં કહે છે :

(૧) મલક્ષય - કર્મભગનો સર્વથા ક્ષય થતાં, રાગ-દ્વેષના સંપૂર્ણ અભાવમાં પ્રભુ એટલા શાંત, પ્રસન્નચિત્ત, પરમ તેજોમય હોય છે કે તેમની નિશ્રામાં પ્રાણીમાત્ર નિર્ભયતાને - અભયપણાને પ્રાપ્ત હોય છે. ત્યાં સુધી કે જન્મજાત વૈરી પ્રાણીઓ પણ તેમના સમોવસરણમાં નિર્ભયપણે બેસે છે. ‘અહિંસા પરમો ધર્મ’નો સંદેશ જગતને આપનાર, ‘મા હણો, મા હણો’ શબ્દના કરનાર એવા પ્રભુ પાસે સર્વ જીવ નિર્ભય જ હોય ને ? વળી, પ્રભુના પ્રતાપે સમ્યગ્દર્શન પામનાર જીવ પણ સાત ભયથી રહિત થાય છે. આમ, પ્રભુ અભયદાન દાતા **કરુણાવંત** છે. (૨) **તીક્ષ્ણતા** તે પ્રભુનું વીર્ય અને પ્રબળ પુરુષાર્થ સૂચવે છે, જે વડે અગાઉ જણાવ્યા મુજબ કર્મશત્રુનો નાશ કર્યો. પરમાત્મા થયા પછી આ તીક્ષ્ણતા અનંત વીર્યરૂપે પ્રગટી છે અને હવે સ્વગુણ સ્વભાવરૂપે પ્રભુમાં અનંતકાળ રહેશે. (૩) તો પ્રભુની **ઉદાસીનતા** કેવી છે ? ‘પ્રેરણાવિણ કૃત’ - કોઈ પ્રકારની પ્રેરણારહિતપણાથી નિપજેલી ઉદાસીનતા. પ્રભુ સર્વ પ્રકારે કૃતકૃત્ય થયા હોવાથી હવે કોઈ જ ઈચ્છા રહી નથી. તેથી પરના કર્તા-ભોક્તારૂપ પ્રેરણા પ્રભુમાં ક્યાંથી સંભવે ? જ્યાં ઈચ્છા હોય ત્યાં જ પ્રેરણા કરવાની વૃત્તિ આવે. કોઈનું ભલું-બૂરું થાઓ, કોઈને શાપ કે વરદાન આપવું, એવી બધી પ્રેરણા

તો રાગી-દ્વેષીમાં જ હોય. પ્રભુ તો પૂર્ણ વીતરાગી. તેથી પ્રેરણારહિતપણામાંથી તેમની ઉદાસીનતા પ્રગટી છે. આમ, આ ત્રણેય ગુણો હવે પ્રભુના સ્વભાવગત થઈ ગયાં હોવાથી અને પોતપોતાની અપેક્ષાએ (સ્યાત્પણે) હોવાથી પ્રભુરૂપ એક જ સ્થાને હોવામાં કોઈ વિરોધ આવતો નથી એમ આનંદઘનજી કહે છે.

આમ, આ ત્રણ ગુણોને વિવિધ પ્રકારે સમજાવી, ભગવાનના સ્યાદ્વાદ સિદ્ધાંત અનુસાર આ ત્રિભંગીનો વિરોધાભાસ મટાડી આનંદઘનજી આપણી કુતૂહલતાને શમાવી દે છે. પ્રભુના ગુણોને લગતી બીજી પણ કેટલીક ત્રિભંગી આનંદઘનજીના ભક્તત્વદયે ખોળી કાઢી છે, જે યથાઅવસરે વિચારીશું. **(ક્રમશઃ)**

અવધૂ જીવન હય એક સપના

અવધૂ જીવન હય એક સપના,

સપનો મેં કુછ નહીં અપના... અવધૂ.
બિન લંગોટી પહેનકે આયા, કફન ઓઢ કે જાયા,
લિયા દિયા સબ પૂરા કીયા હય, યે જીવન સંગ અપના.

અવધૂ°

માટીકા એક મહલ બનાયા, રખા ઉસમેં સબ સપના,
નિકલા રૈન બસેરો એ તો, છૂટ ગયા એક સપના.

અવધૂ°

બેટા બનકર બાપ બનાતો, રહા નહીં કુછ અપના,
સબ ચીજોં કો છોડકર જાના, ઉસકા ગમ નહીં અપના.

અવધૂ°

લક્ષ્મી પાઈ કીર્તિ પાઈ, પાયા કુટુંબ અપના,
એક હવા કા ઝોંકા આયા, ચલા ગયા જબ સપના.

અવધૂ°

પ્રભુને દીયા જનમ અમોલક, કેવલ મોક્ષ મેં જાના,
ઈસ સંસાર મેં આકે, હમને જનમોજન્મ બઢાયા.

અવધૂ°

- પ્રેષક : કિરીટભાઈ એમ. શેઠ

વલભજી હીરજી 'કેવલ'

“એક પરમાણુમાત્રની મળે ન સ્પર્શતા,
પૂર્ણ કલંક રહિત અડોલસ્વરૂપ જો;
શુદ્ધ નિરંજન ચૈતન્યમૂર્તિ અનન્યમય,
અગુરુલઘુ અમૂર્ત સહજ પદરૂપ જો.”
અપૂર્વ૦ ૧૮

સિદ્ધપદ પ્રાપ્ત થતાં આત્માની અવસ્થા કેવી હોય છે ? આત્મા જ્ઞાનધનસ્વરૂપ આનંદધન ચૈતન્ય પ્રભુમાં એક પરમાણુ માત્રનો સ્પર્શ નથી. ઉપાધિનો અંશમાત્ર પણ નથી. એવું તેનું મૂળ સ્વરૂપ છે, માટે તે જાતની શ્રદ્ધા, જ્ઞાન અને સ્થિરતા વડે નિજપદ પ્રગટ થાય છે. આત્મા અતીન્દ્રિય, નિરાકુળ, શાંત સમતાસ્વરૂપ પરથી જુદો છે. તેને ભૂલીને ઉપાધિમાં સુખની કલ્પના કરે, અને પોતાની જાતથી વિરુદ્ધ જડ કર્મની વિકારી અવસ્થાથી આત્માને ઓળખાવે તે મહાકલંક છે. કલંકને શોભા માને તેનો છૂટકારો ક્યાંથી થાય ? આત્મા ત્રિકાળ શુદ્ધ, અબંધ સ્વભાવવાળો છે, તેને પર નિમિત્ત આધીન બંધવાળો, હીણો કે વિકારી માનવો તે મિથ્યાદર્શન છે, સ્વરૂપની હિંસા છે અને અનંત ભવમાં રખડવાનું મૂળ કારણ છે. પુણ્ય-પાપ પરમાણુમાત્ર મારા સ્વભાવમાં નથી એમ સ્વભાવનું ભાન કરીને, અતીન્દ્રિય પુરુષાર્થ પૂર્ણતાના લક્ષે કરી, સ્વરૂપની સ્થિરતા કરીને અનંત આત્માઓ પૂર્ણ કલંક રહિત, શાશ્વત, સહજાનંદ સ્વરૂપ મોક્ષપદને પામ્યા છે, પામે છે અને પામશે.

‘શુદ્ધ નિરંજન ચૈતન્યમૂર્તિ અનન્યમય’માં શુદ્ધ નિરંજન એટલે મળ-મેલનું અંજન ન હોવું. જે એક જ્ઞાન સ્વરૂપને અવલંબે છે તે કેવળ જ્ઞાનરસથી ભર્યો પડ્યો પોતાને અનુભવે છે. તેથી જીવને ચૈતન્યમૂર્તિ કહેવામાં આવે છે. અનન્યમય-જેના જેવો બીજો કોઈ નહીં. અનંત સિદ્ધ આત્મા શુદ્ધ-બુદ્ધ એક સ્વભાવને

ધારણ કરવાવાળા છે. દરેક આત્મા સિદ્ધ જેવા છે.

‘અગુરુલઘુ અમૂર્ત સહજ પદ રૂપ જો’ — અગુરુલઘુ એ નામનો ગુણ છ એ દ્રવ્યોમાં છે. અન્ય ગુણ કે અન્ય દ્રવ્ય અન્યપણે ન થાય એ અગુરુલઘુ ગુણનું કાર્ય છે. દરેક વસ્તુ જેવી છે તેવો સ્વભાવ અને ગુણ-પર્યાય હોય છે. અમૂર્ત એટલે વર્ણ-ગંધ-રસ-સ્પર્શ રહિત એવો અમૂર્તિક જીવ છે. ‘સહજ પદ રૂપ જો’ એટલે જે છે તે સહજ સ્વભાવે અનંત આનંદ સ્વરૂપ, જેમ છે તેમ પ્રગટવું. સ્વાભાવિક સિદ્ધ સ્વરૂપ પૂર્ણ આત્મપદ જે અવિનાશી સહજાનંદ શુદ્ધ સ્વરૂપ છે, એ હાલત જલદી પ્રગટો એવી આ ગાથમાં ભાવના છે. ચૌદમી ભૂમિકાથી છૂટીને ચૌદ બ્રહ્માંડ ઉપર આઠમી પૃથ્વી છે તે ઉપર આત્મા પોતાના ઊર્ધ્વગમન સ્વભાવના કારણે સ્થિર રહે છે. આત્મા સૂક્ષ્મ હળવો છે, તેનો ઊર્ધ્વગમન સ્વભાવ છે.

દરેક જીવ ઉચ્ચપણું ઈચ્છે છે, છતાં પોતાના અજ્ઞાનને કારણે દેહાદિ પરવસ્તુમાં રાગ-દ્વેષ, મોહ વડે ઉપાધિરૂપ કર્મબંધનમાં અટકાયો છે. જ્યાં સુધી સ્વ-સન્મુખ, પૂર્ણપણે સ્વરૂપસ્થિરતા ન કરે ત્યાં સુધી પોતાનો ઊર્ધ્વગમન સ્વભાવ પ્રગટ થતો નથી. પૂર્ણ શુદ્ધ થતાં શક્તિરૂપે મોક્ષસ્વભાવ હતો તે પ્રગટ થતાં તે જ સમયે ઊર્ધ્વગમન સ્વભાવ નામની શક્તિ પ્રગટ થાય છે. દેહાદિ કર્મબંધનથી છૂટ્યા પછી તેનું નીચે રહેવું શક્ય નથી. આત્મા અરૂપી, સૂક્ષ્મ ને હળવો છે. હળવી ચીજ ઉપર જ જાય.

ચૈતન્ય આત્મા ઉપર આઠ કર્મ પુદ્ગલના પરમાણુઓનો બંધ હતો ત્યાં સુધી તે સંસારમાં હતો પણ તેનો જ્ઞાન-ધ્યાનથી નાશ કર્યો તેથી પૂર્ણ કલંકરહિત અડોલ સ્વરૂપે ચૌદ રાજલોકના છેડે સિદ્ધશિલા આઠમી પૃથ્વી ઉપર બિરાજે છે. (ક્રમશઃ)

સમડીની શીખ

ચંદ્રહાસ ત્રિવેદી

પક્ષીજગતની એક બહુ રસપ્રદ વાત હમણાં હમણાં વાંચી, જે આપણે જીવનમાં સમજવા જેવી અને બોધ લેવા જેવી છે. સમડીને આપણે સૌ જાણીએ છીએ. ઊંચે આકાશમાં બેચાર ચક્કર મારીને હવામાં જાણે તરતી હોય તેમ ઊડતી રહે. તેને પાંખો પણ વારે વારે ફફડાવવી ન પડે. તે ઊંચે ઊંચે આકાશમાં પણ તેની નજર નીચે જમીન ઉપર હોય. જેવો કોઈ શિકાર નજરે પડે કે તુરત વિમાનની જેમ નીચે ઊતરી આવે અને પછી શિકારને લઈને છાપરાના મોભ ઉપર કે ઊંચે આવેલા કોઈ ટોડલા ઉપર બેસી જાય.

આવી સમડી તેનો માળો ઊંચા ઝાડ ઉપર બાંધે છે અને ત્યાં તેનાં ઈંડાં મૂકે છે. રોજ માળામાં બેસીને ઈંડાં સેવતી રહે. ઈંડામાંથી બચ્ચાં નીકળે એટલે તે માળામાં ઊંચા-નીચાં થયા કરે અને પાંખો ફફડાવ્યા કરે. એમ કરતાં કરતાં બચ્ચાં માળાની ધાર સુધી આવે પણ નીચેનું અંતર જોઈને ગભરાઈ જાય અને વળી પાછા માળાની અંદર પેસી જાય.

સમડીને લાગે કે હવે બચ્ચાંઓએ ઊડવું જોઈએ અને માળામાંથી બહાર નીકળવું જોઈએ, પણ બચ્ચાં માળો છોડે નહીં. છેવટે સમડી કીમિયો કરે. પોતે ઊડીને બચ્ચાંઓને બતાવે પણ બચ્ચાં ઊડવા તૈયાર થાય નહીં. બચ્ચાંઓને સમડીની જેમ ઊડવાનું મન થાય પણ હિંમત ચાલે નહીં. માળાની ધાર સુધી આવીને પાછાં અંદર ચાલ્યાં જાય. સમડી વારંવાર બહાર ઊડીને બચ્ચાંઓને પ્રેરણા આપતી રહે પણ બચ્ચાંઓની હિંમત ચાલે નહીં.

છેવટે સમડી જરા જોખમી નુસખો

અજમાવે. તે માળામાં બેસીને માળાને આગળથી તોડતી જાય. જે તણખલાં માળાને ટકાવવા મૂક્યાં હોય તેને તે ધીમે ધીમે ખેંચવા માંડે. જેમ જેમ માળો તૂટતો જાય તેમ તેમ બચ્ચાં અંદર સરકતાં જાય. છેલ્લે સમડી માળાનો છેલ્લો આધાર ખેંચી લે એટલે માળો નીચે પડે. તેની સાથે બચ્ચાંઓ પણ નીચે ફેંકાય. નીચે પડતાં બચ્ચાંઓ પોતાની પાંખો ખોલી નાખે અને ફફડાવવા લાગે અને તેમને ખબર પણ ન પડે તેમ આકાશમાં અધ્ધર ઊંચકાય જાય. સમડી જુએ કે બચ્ચાં ઊડ્યા અને તેમણે આકાશમાં ચક્કર મારવા માંડ્યાં. એટલે સમડી પોતાને રસ્તે પડે અને બચ્ચાં તેમનો માર્ગ જાતે કરતાં રહે.

આ વાત વ્યવહારમાં અને ધર્મમાં બંને જગાઓએ બોધ લેવા જેવી છે. આપણાં બાળકોને કે આપણાં સ્વજનોને એટલી હદ સુધી રક્ષણ ન આપીએ કે તે ભવિષ્યમાં પોતાનો માર્ગ ન કરી શકે અને આપણા આધાર વિના તેઓ રહી ન શકે. વધુ પડતો સાથ પણ સારો નહીં. ક્યારેક માણસ તેનાથી ગૂંગળાઈ જાય છે. બાળકોને પણ થોડાંક છૂટાં રાખીએ અને આપણે પણ થોડાંક છૂટાં રહીએ તે આપણા બંને માટે વધારે સારું રહેશે.

જીવનમાં ભલે આપણે સૌના સાથમાં રહીએ પણ તે વાત ન ભૂલીએ કે બધા એકલા જ આવે છે અને બધાએ આ જગત છોડીને એકલા જ જવું પડે છે. વાસ્તવિકતામાં સૌ જીવનમાં એકલા જ હોય છે પણ તે સ્વીકારતાં લોકો ખચકાય છે. તેથી હંમેશાં સંબંધોની યાદર ખેંચી ખેંચીને ઓઢ્યા કરે છે. ક્યારે સંબંધોની યાદર ખસી જાય તે કહી

શકાય નહીં. જેઓ સંસારની થપાટો ખાતાં ખાતાં આગળ આવ્યા હોય છે તેઓ વધારે ઘડાયેલા હોય છે અને તેઓ આપત્તિ સમયે સારી રીતે ટકી શકે છે. ખૂબ રક્ષણ આપીને ઉછેરેલો છોડ પણ મોસમ વિકરે ત્યારે વહેલો પડી જાય છે.

આ જ વાત અધ્યાત્મ માર્ગમાં પણ છે. હંમેશા કોઈની નિશ્રામાં રહેવાથી આપણો વિકાસ રુંધાઈ જાય છે. શરૂમાં કોઈનો હાથ ઝાલીને આગળ વધીએ પણ પછી તે હાથ વિના ન ચાલે તે કેમ ચાલે ? માર્ગ બતાવનારનો કે સહાય આપનારનો ઉપકાર ક્યારેય ન ભૂલીએ પણ તેના પગ પકડીને

બેસી રહીએ તો આગળના મુકામે ન પહોંચાય. મુકામે પહોંચવા માટે આપણે જ સ્વતંત્ર રીતે, બતાવેલા માર્ગે ચાલવું પડશે.

ભગવાન સૌનો પાલનહાર ગણાય છે. પણ તે કોઈના મોમાં કોળિયા મૂકવા આવતો નથી. ભગવાને આપણને હાથ-પગ આપ્યા છે તે વાત આપણે વીસરી ન જવી જોઈએ. આલંબન ગમે તેટલું ઊંચું હોય પણ છેવટે તે આલંબન છે તે વાત ન ભૂલીએ. આલંબનનો આધાર લઈને આપણે આગળ વધવાનું છે. આલંબન ઉપર અટકી જવાનું નથી.

ગ્રંથ સમાલોચના – સ્વીકાર

- મિતેશભાઈ એ. શાહ

પુસ્તકનું નામ	: આનંદઘનની આત્માનુભૂતિ (પદ : ૧ થી ૧૫)
લેખક / પરિશિલન	: પૂજ્ય આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજય કલ્યાણબોધિસૂરીશ્વરજી મ.સા.
આવૃત્તિ	: પ્રથમ, ૨૦૧૨
કિંમત	: પાંચ પદોના પાંચ પુસ્તકનો એક સેટ : રૂ. ૩૦૦/- પંદર પદોના પંદર પુસ્તકના ત્રણ સેટ : રૂ. ૯૦૦/-
પ્રકાશક	: શ્રી જિનશાસન આરાધના ટ્રસ્ટ
પ્રાપ્તિસ્થાનો	: ● શ્રી ચંદ્રકુમાર જરીવાલા, મુંબઈ. ફોન : ૨૨૮૧૮૩૯૦ ● શ્રી બાબુભાઈ બેડાવાળા, સાબરમતી. મો. ૯૪૨૬૫ ૮૫૯૦૪ ● શ્રી અક્ષયભાઈ શાહ, મુંબઈ. મો. ૯૫૯૪૫ ૫૫૫૦૫

આકર્ષક મુખપૃષ્ઠ અને ડિઝાઈન, કલર સેટીંગ અને અત્યંત આધુનિક પ્રિન્ટીંગ.

શ્રી આનંદઘનજી ચોવીશી ઉપરાંત તેઓના અધ્યાત્મપ્રચૂર અનેક પદો સંપ્રાપ્ત થાય છે. તેમાંથી ૧૫ જેટલા પદોનું બાળ તેમજ મધ્યમકક્ષાના જીવોને સમજાય એવી સરળ શૈલીમાં, દૃષ્ટાંતો સહ સુંદર વિવેચન આ ૧૫ પુસ્તકોમાં કરવામાં આવ્યું છે. એક પદનું એક પુસ્તક એમકુલ ૧૫ પદોના ૧૫ પુસ્તકો (૩ સેટ) માં અધ્યાત્મસભર વિવેચન જીવનની દૃષ્ટિ ફેરવી નાખવા સમર્થ છે. ઉચ્ચ આધ્યાત્મિક દશા પ્રાપ્ત કરવા, સંકલેશમાંથી સમાધિ તરફ અને રાગથી વિરાગ તરફ જવા શ્રી આનંદઘનજીના આ પદોનું ચિંતન-મનન-નિદિધ્યાસન પુષ્ટ આલંબન છે. કયા સોવે ઉઠ જાગ બાઉરે, જીય જાને મેરી સફલ ધરીરી, સુહાગન ! જાગી અનુભવપ્રીત, અવધૂ ! નટ નાગર કી બાજી જેવા ૧૫ પદોનું ઉપરોક્ત પુસ્તકોમાં સુંદર વિવેચન કરવામાં આવ્યું છે.

શાંતિના ભોગે સુખ મળે ખરું ?

રોહિત શાહ

આપણે સુખી થવું હોત તો કોઈ પ્રોબ્લેમ નહોતો, પણ આપણો પ્રોબ્લેમ એ છે કે આપણે બીજા લોકો કરતાં વધારે સુખી થવું છે. આપણું સુખ આપણને વામણું લાગે છે અને બીજાનું સુખ સોહામણું લાગે છે, એ આપણું દુઃખ છે. એ સિવાય આપણને ક્યાં બીજું કોઈ દુઃખ છે ?

આપણે જે લોકોને સુખી સમજીને તેમના કરતાં વધુ સુખી થવાના ઉધામા કરીએ છીએ, એ લોકોનાં દુઃખોની આપણને ખબર નથી. એ લોકો ખરેખર જેટલા સુખી છે તેના કરતાં વધારે સુખી આપણે એમને ધારી લીધા છે અને આપણે એમના વિશેના આપણે ધારી લીધેલા સુખની સ્પર્ધામાં કશાય કારણ વગર અમથાઅમથા ઊતરી પડીએ છીએ.

આમ કરવાથી તો આપણે દુઃખી ન થઈએ તો જ નવાઈ ! અને આ રીતે દુઃખી થયેલા માણસને સુખીય કોણ કરી શકે ?

આપણી ટ્રેજેડી એ છે કે આપણને જગતમાં આપણા સિવાયના તમામ લોકો સુખી લાગે છે. એટલું જ નહિ, એ લોકો વાસ્તવમાં જેટલા સુખી હોય છે એના કરતાં આપણને વધારે સુખી લાગે છે અને આપણને એ લોકો જેટલા સુખી લાગે છે એના કરતાં વધારે સુખી થવાના આપણે ઉધામા કરીએ છીએ.

એક વાત ઓર પણ છે. આપણી સુખની વ્યાખ્યા સ્થાયી નથી. એ સતત બદલાતી રહે છે. સોરી, આપણી સુખની વ્યાખ્યા માત્ર બદલાતી જ નથી રહેતી, વિસ્તરતી પણ રહે છે. આપણે સુખ

અને સંતોષ માટે ફિક્સ કરેલા ટાર્ગેટ સુધી પહોંચીએ છીએ ત્યાં સુધીમાં અનેક નવાં સુખો પેદા થઈ જાય છે અથવા સુખ માટેની નવી પરિકલ્પનાઓ - ભ્રાંતિઓ જન્મી ચૂકી હોય છે. એમ લાગે કે હવે આપણે ટાર્ગેટ સુધી પહોંચી ચૂક્યા છીએ, ત્યાં તો ટાર્ગેટ દૂર દૂરની કોઈ ક્ષિતિજે પહોંચી જઈને આપણને લલચાવવા મંડી પડ્યો હોય છે.

સુખને ઝાંઝવાના જળ સાથે કાંઈ અમથે અમથું નથી સરખાવ્યું.

કોઈ માણસને પૂર્વ દિશાની કોઈ મંજિલે પહોંચવાની ઝંખના હોય અને એ માણસ પશ્ચિમ દિશામાં દોડ્યા કરતો હોય, કોઈ એને સમજાવે — અટકાવે કે ભાઈ, તું ખોટી દિશામાં દોડી રહ્યો છે છતાં એ ન સાંભળે — ન ગણકારે તો એને આપણે ડાહ્યો માણસ તો નહિ જ માનીએ, ખરું ને ! કોઈ ગાંડો માણસ જ ઊલટી દિશામાં દોડે ને ! કોઈ મૂરખ માણસ જ પોતાના હિતની વાત ન સાંભળેને ! જો આમ હોય તો આપણે સૌ ગાંડા અને મૂરખાઓની જમાતના જ છીએ. આપણને જોઈએ છે સુખ અને ઉપાધિ તરફ દોડી રહ્યા છીએ. આપણને જોઈએ છે શાંતિ છતાં અશાંતિ તરફ દોડી રહ્યા છીએ. ધર્મ, ગુરુ, કલાકાર કે અનુભવી માણસો આપણને રોકે તોય આપણે ક્યાં થોભીએ છીએ ?

અગાઉ દિવસ અને રાત બંને મળીને ચોવીસ કલાકનો દિવસ ગણાતો હતો. ધીમે ધીમે રાતના કલાકો ઘટતા ગયા. હવે તો રાત જેવું જ ક્યાં કશું

રહ્યું છે ? નાઈટ શિફ્ટમાં કામ કરતા કરોડો લોકો, મોડી રાત સુધી ટી.વી. ની સામે બેસી રહેલા લોકો, મોંઘીદાટ હોટલોમાં મિડનાઈટ ડિનર આરોગતા શ્રીમંતોના ટેબલ ઉપર વાઈનની બોટલ અને ચિયર્સના અવાજો, આખી રાત ટ્રાફિકથી ધમધમતી ડામરની સડકો, મહાકાય બિલ્ડિંગો — ઓવરબ્રીજો અને રોડના રીપેરીંગ દ્વારા થતો નોનસ્ટોપ કોલાહલ હવે આ પૃથ્વી ઉપર જાણે સૂર્યાસ્ત થતો જ નથી. નવી જનરેશનનું ભવિષ્યનું બાળક કદાચ એનાં પેરન્ટસને પૂછશે, 'પપ્પા, નાઈટ કોને કહેવાય?' 'મમ્મી, ડાર્કનેસ ક્યાં જોવા મળે ?' ચંદ્ર અને તારા માત્ર અભ્યાસક્રમમાં જ રહેશે, જીવનક્રમમાંથી એની બાદબાકી થઈ જશે !

માણસ હવે માણસ મટીને મશીન બની ગયો છે. થાકવાનું એને પોસાય એમ નથી. શાંતિના ભોગે એને પૈસા જોઈએ છે. આજનો માણસ નિરાંતની નિદ્રા માણી શકે એવી એક પણ અનુકૂળતા એની પાસે બચી નથી. પૈસો હશે તો બીજું બધું મળી જશે એવી ભ્રાંતિએ આજના માણસ પાસેથી આરામ ઝુંટવી લીધો છે. આજનો માણસ આરામથી રહેવા ઝંખે છે ખરો, પણ આરામથી રહેતો નથી !

એક જમાનામાં ખૂબ લોકપ્રિય બનેલું સુભાષિત આજે આઉટડેટડે લાગે છે :

રાત્રે વહેલા જે સૂએ વહેલા ઊઠે વીર,
બળ બુદ્ધિ ને ધન વધે, સુખમાં રહે શરીર.
વહેલાં-વહેલાં શા માટે સૂઈ જવાનું ? અરે,
મોડી રાત્રેય ઊંઘ ન આવતી હોય ત્યાં વહેલાં-
વહેલાં સૂઈ જવાનું શક્ય ખરું ? હા, વહેલા ઉઠવાનું
કમ્પલસરી થઈ ગયું છે. સવારે પ્રાતઃકાલીન તમામ
ક્રિયાઓ પતાવીને સાત પચીસની ફાસ્ટ ટ્રેન
પકડવાનો રઘવાટ મોડે સુધી ઊંઘવા જ ક્યાં દે

છે ? રજાના દિવસે બે-ચાર સોશયલ કામકાજ પતાવીને ફેમિલી સાથે થોડા કલાક ગાળવાના હોય છે. ઈન્ટરનેટ ઉપર તો રાત પડતી જ નથી અને ઈન્ટરનેટ કદી રજા પણ પાડતું નથી. પહેલાં સ્વજનો-મિત્રો રૂબરૂ મળીને પરસ્પરને ભેટતા, હવે મળવાનું અને ભેટવાનું નેટવેટિંગ તથા ફેસબુક દ્વારા જ પતાવી દેવાય છે. અંગત મોજમસ્તી માટે અવકાશ જ નથી રહ્યો. ભાગંભાગ આજના માનવીનો જીવનમંત્ર બની ગયો છે, રઘવાટ આજના માનવીની આઈડિન્ટિટી (પહેચાન) બની ગયો છે. સુખનું સરનામું લઈને નીકળેલો માણસ અજંપાના દરવાજે પહોંચીને ડોરબેલ વગાડી રહ્યો છે !

સુખની ક્ષણો હાથમાં આવે છે ખરી, પણ દમયંતીના હાથમાંથી માછલીઓ સરકી જતી એમ સરકી જાય છે. સાચી વાત તો એટલી જ છે કે, સુખ મેળવવા માટે તો કાંઈ જ કરવાનું નથી હોતું. સહજ-સરળ જીવન જીવવામાં જ સઘળું સુખ છે. ઉધામા તો દુઃખી થવા માટે જ કરવા પડતા હોય છે ને ! ઈર્ષા કરવી, ઉજાગરા વેઠવા, શાંતિથી ભોજન ન કરવું, સ્વજનોને સ્નેહ ન આપવો, પ્રિયજન માટે ફૂરસદ ન કાઢવી — આ બધાં દુઃખી થવાનાં ગેરંટેડ ઉત્પાદનો છે.

શ્રી નવકારમંત્ર

- જિનશાસનની આરાધનાના સારરૂપે ઉચ્ચ સમાધિ પ્રાપ્ત કરવાની છે અને નવકારમંત્રથી એ સમાધિ પ્રાપ્ત થાય છે. તેથી નવકારમંત્રની આરાધનાથી એ જિનશાસનનો સાર કહેવાય છે.
- મનન કરવાથી જે અક્ષરો આપણું રક્ષણ કરે તે અક્ષરોને તે કારણે મંત્ર કહેવામાં આવે છે.

- પ્રેષક : પૂર્ણિમાબેન શાહ

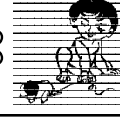
મારું મનડું પુકારે

ભાનુબેન ધરમદાસ શાહ
(રાજકોટ)

- મારું મનડું પુકારે ગુરુ રાજચંદ્રને, ગુરુ રાજચંદ્રને ગુરુ રાજચંદ્રને.... મારું (૧)
- તમે અવતરિયા વવાણિયામાં, ભાંગી ભવ્યજનોની ભીડ રે.... મારું (૨)
- દેવામા રવજીતાત ધન્ય થયા રે, કર્યું કુટુંબને ઉજમાળ રે.... મારું (૩)
- દેવદિવાળીએ દીપ પ્રગટ્યો રે, અજ્ઞાન-અંધાર હટાવવા રે.... મારું (૪)
- સાત વર્ષે જાતિસ્મરણ જ્ઞાન લાધ્યું, જોયા પૂર્વના નવસો ભવ રે.... મારું (૫)
- શાક સમારતાં આંસુડાં ખરે રે, સર્વ જીવ કાજ કરુણા છલકાય રે.... મારું (૬)
- તમે શતાવધાની, ત્રિકાળજ્ઞાની રે, નિર્મળ બુદ્ધિના સર્વ ચમત્કાર રે.... મારું (૭)
- સંસાર પ્રત્યે વૈરાગ્ય દશા રે, કરવા સંચિત કર્મોનો ક્ષય રે.... મારું (૮)
- ગાંધીજીના અધ્યાત્મગુરુજી, ધર્માત્માનું પામ્યા બિરુદ રે.... મારું (૯)
- જૈન ધર્મ પ્રત્યે અનેરો લગાવ રે, તનમનથી અહિંસા આચરી રે.... મારું (૧૦)
- જૂઠાભાઈ, અંબાલાલ, લઘુરાજજી રે, સૌભાગ્યને કરાવ્યા આત્મ-સાક્ષાત્કાર રે.... મારું (૧૧)
- નિવૃત્તિ ક્ષેત્રો થયાં તીર્થધામ રે, ચરણકમળ પડ્યાં જે સ્થાન રે.... મારું (૧૨)
- આત્મદર્શનની લગની લાગી રે, અવગણ્યા શરીરના ધર્મ રે.... મારું (૧૩)
- સાક્ષાત્ આત્મસિદ્ધ મહાત્મા રે, મુમુક્ષુના પ્રેરણા-સ્ત્રોત રે.... મારું (૧૪)
- વાચન, લેખન, મનન ખૂબ કર્યું રે, અક્ષરદેહે થયું મૂર્તિમંત રે.... મારું (૧૫)
- સમજાવ્યા ષટ્ પદ સાધકોને, 'વચનામૃત', 'આત્મસિદ્ધિ' અનન્ય રે.... મારું (૧૬)
- સ્નેહીજનો મધ્યે વીતરાગ થઈ રે, જળકમળવત્ જીવ્યા અદ્ભુત રે.... મારું (૧૭)
- 'માત્ર આત્મામાં રહો' કહ્યું પ્રેમથી રે, વાડાબંધીનો કર્યો પ્રતિકાર રે.... મારું (૧૮)
- શુદ્ધ સમકિતધારી આત્મા રે, નિર્ણિત લક્ષ્ય ઉતાર્યું પાર રે.... મારું (૧૯)
- અલ્પ-આયુષી થઈ આત્મશ્રેય સાધ્યું, પામ્યા લગભગ કેવળજ્ઞાન ભૂમિકા રે.... મારું (૨૦)
- કૃશ દેહમાં આત્મા ઉચ્ચ વસ્યો રે, શ્રી મહાવીર ને રામ સમાન રે.... મારું (૨૧)
- ચૈત્ર વદ પાંચમે દેહ છોડ્યો રે, રાજભક્તોનું પાવન પર્વ રે.... મારું (૨૨)
- સૌ અસંગ આત્માને ધ્યાવજો રે, માનવ-જીવન કરજો કૃતાર્થ રે.... મારું (૨૩)

બાળ વિભાગ

સંકલન : મિતેશભાઈ એ. શાહ

જીવન સમર્પણ

શ્રીરામકૃષ્ણ પરમહંસના પરમ સ્ત્રી-ભક્તોમાં મનમોહન મિત્રની માતાનું અનોખું સ્થાન હતું. ઈશ્વરસ્મરણ પાછળ તેમને અનોખી રટણા જાગી હતી.

પરમહંસ પણ તેમના વખાણ કરતા.

આ બાઈએ પોતાના જીવનમાં સંયમને સારું સ્થાન આપ્યું હતું. આહારવિહારમાં પણ ઘણા જ ઉચ્ચ પ્રકારનો સંયમ દાખવ્યો હતો.

આ સાથે તેમનામાં લોકનિંદા સહન કરવાનો અજબ ગુણ હતો. લોકોની ટીકાને વશ થઈને કે લોકલાજને લીધે સત્કર્મને, પોતાને જે શ્રેય લાગે તેવા કાર્યને તેઓ છોડી દેવામાં માનતાં નહોતાં. ગમે તેવા લોકનિંદાના વંટોળ સામે પણ તેઓ પોતાના કાર્યમાં અચલિત રહીને પોતાની નિર્ભયતાની સાચી સાબિતી આપતાં હતાં.

એમને એક પુત્રી હતી.

પુત્રીનો પતિ ધર્મપરાયણ અને ઈશ્વરમાં અચળ વિશ્વાસ ધરાવતો હતો. સંસાર તેમને દિવસે દિવસે અસાર જણાવા લાગ્યો, જગતના પ્રપંચો જોઈને તેમનું મન પુણ્યપ્રકોપે જાણે કે ધૂંધવાઈ ઊઠ્યું.

તેનામાં વૈરાગ્યનો અગ્નિ સળગી ઊઠ્યો.

સંસારમાંથી વિરક્ત થઈને વૈરાગ્ય સેવવાના કોડ જન્મ્યા અને એક દિવસ તેઓ રામકૃષ્ણ પરમહંસના ઉપાસક બન્યા. લોકો મનમોહનની માતાને કહેવા લાગ્યા : 'સત્યનાશ વળી ગયું !'

'કેમ ? કોનું સત્યાનાશ ?'

'તમારી દીકરીનું ?'

'શું થયું ?'

'તમારો જમાઈ વૈરાગી બની ગયો. છોકરીનું જીવન જ બગડી ગયું ને ?'

'મારી છોકરીનું જીવન બગડ્યું નથી, પણ એનું જીવન કોઈના પણ જીવન કરતાં વધારે ઉત્તમ બન્યું છે અને એવું ભાગ્ય ક્યારે મળે કે પોતાનો પતિ સાધુસેવામાં પોતાનું જીવન સમર્પણ કરે.'

ભક્તિરસ

રોહિદાસ ચમારજાતિમાં જન્મ્યા હતા, છતાં તેઓ ઈશ્વરના એક સાચા ભક્ત હતા. પોતાના ધંધામાં રહીને તેઓ ઈશ્વરની ઉત્તમપ્રકારની ભક્તિ કરતા. તેમની ભક્તિનો જોટો જડવો મુશ્કેલ છે.

એકવાર એમના પિતાએ રોહિદાસને પોતાની પાસે બોલાવ્યા અને કહ્યું, "આપણા ઘરની સ્થિતિ તને ખબર છે ? ઘરમાં અનાજનાં ફાંફાં છે. માટે હું તને આ પગરખાંની એક જોડ આપું છું. તે લઈને તું અત્યારે ને અત્યારે બજારમાં જા. એના જે કંઈ પૈસા આવે તેમાંથી આપણે આજે ખાવાનું છે. માટે જલદી બજારમાં પહોંચી જા અને જોડા વેચી લાવ."

રોહિદાસ તો જોડા લઈને ગયા બજારમાં.

બપોરનો સખત તાપ ! માથું ફાટી જાય એવો ધોમધખતો તાપ હતો.

રસ્તાના એક ખૂણા પર પેલા જોડા હાથમાં લઈને રોહિદાસ ઊભા રહ્યા. કોઈ ઘરાક નીકળે તો જોડા વેચી દઉં એવી મનમાં તેમને ઈચ્છા હતી.

પણ કોઈ ઘરાક મળ્યું નહિ.

એવામાં એક સાધુ તે રસ્તે થઈને નીકળ્યો.

સાવ દરિદ્ર ! તેનું તુંબીપાત્ર પણ ફૂટેલું. વેચવા જાય તો એક કોડી પણ ઊપજે નહિ. અને પગમાં પગરખાં તો ક્યાંથી હોય ? તાપને લીધે પગે મોટા ફોલ્લા પડેલા.

રોહિદાસ તો સાધુની સામે જોઈ જ રહ્યા. હરિભક્તની આ દશા ! રોહિદાસનું અંતર કકળી ઊઠ્યું.

જોડા સાધુને આપી દીધા.

ઘેર આવ્યા. પિતાને વાત કરી. પિતાએ ક્રોધ કરી ઘર છોડી જવા કહ્યું.

રોહિદાસ અને તેમના પત્ની ઘર બહાર નીકળ્યાં અને ગામબહાર એક ઝૂંપડી બાંધી રહ્યાં.

છતાંય રોહિદાસના મનમાં તો પ્રભુભક્તિનો આનંદ એવા જ રસથી છલકાતો હતો.

પ્રાર્થના

એક સંતની ધાર્મિકતાની સુવાસ ઘણે સુધી ફેલાયેલી હતી. ગામેગામથી લોકો આવે અને આ પવિત્ર સંતનાં દર્શન કરીને પોતાની જાતને ધન્ય બનાવે.

તેમના શિષ્યોની સંખ્યા પણ ઘણી હતી. દરેક શિષ્ય પોતપોતાની શક્તિ અનુસાર નિયમોનું આચરણ કરે અને એ રીતે ધર્મનું પાલન કરે.

એમાં એક શિષ્ય હતો. તે બધાં શિષ્યો કરતાં વધારે ધાર્મિક ઉપાસના કરતો હતો. બધા શિષ્યો સવારના છ વાગે ઊઠીને પ્રાર્થના કરે, તો આ શિષ્ય સવારના ચાર વાગે ઊઠે અને ઈશ્વરને પ્રાર્થના કરે.

એક દિવસે તે રાતના ચાર વાગે ઊઠ્યો. શિયાળાની કડકડતી રાત. પાણી પણ થીજીને બરફ

બની જાય એવી કાતિલ ઠંડી ! એમાં ઊઠવાની હિંમત કોણ કરે ?

પણ આ શિષ્ય તો એવી ઠંડીમાંયે ઊઠ્યો અને એક જ વસ્ત્ર શરીર પર ધારણ કરીને ઈશ્વરને પ્રાર્થના કરવા લાગ્યો. એવામાં સંત ફરતા ફરતા તેની પાસે આવ્યા ને થોડી વાર આ શિષ્ય તરફ જોઈ રહ્યા.

શિષ્યને પોતાની જાત માટે અભિમાન થઈ આવ્યું. તેણે સંત તરફ જોયું અને કહ્યું, “આપ જુઓ, આ બીજા શિષ્યો તો ઘસઘસાટ ઊંધે છે ! ઈશ્વરની પ્રાર્થના કરવાને બદલે ગોદડામાં શરીર ઢાંકીને સૂતા છે. કોણ જાણે ક્યારે તેમને પ્રાર્થનાનો મહિમા સમજાશે.”

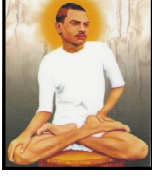
સાધુ હસીને બોલ્યા, “ભાઈ, તું તારા ધર્મબંધુઓની આમ નિંદા કરવા માટે જાગ્યો એ જ ખરાબ છે. એ કરતાં તો ઊઠ્યો ન હોત તો વધારે સારું હતું કે જેથી તું નિંદા તો કોઈની ન કરત.”

ચારિત્ર્યની મહત્તા

અમેરિકા દેશમાં જ્યારે ગુલામીની અમાનુષી પ્રથા ચાલુ હતી ત્યારની આ વાત છે.

અમેરિકાના તે વખતના પ્રમુખ અબ્રાહમ લિંકન ગુલામીની પ્રથાને નાબૂદ કરવા તનતોડ પ્રયત્ન કરતા હતા. એ કલ્યાણકારી કામમાં કેપ્ટન જોન બ્રાઉન પણ આગળ પડતો ફાળો આપતા હતા. તેમણે એ પ્રથાનો જલ્દી અંત આવે એ માટે એક મંડળની સ્થાપના કરી.

એ મંડળનો હેતુ સમજાવતાં કેપ્ટન જોન બ્રાઉને લાકોને મક્કમતાથી કહ્યું, “અમારા આ મંડળમાં કોલેરા, પ્લેગ કે ક્ષયના દર્દીઓને અમે ખુશીથી દાખલ કરીશું, પરંતુ ચારિત્ર્યહીન માણસોને અમારા મંડળમાં કદી સ્થાન મળશે નહીં !”

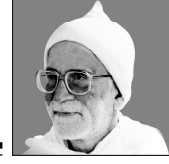

॥ Shri Param Krupalu Devay Namah ॥

YUVATIMES

Hame Jeena Sikha Diya

Inspired by PUJYA ATMANANDJI

FOUR FRIENDS

Once upon a time, there was this girl who had four boyfriends. She loved the 4th boyfriend the most and adored him with rich robes and treated him to the finest of delicacies. She gave him nothing but the best. She also loved the 3rd boyfriend very much and was always showing him off to neighboring kingdoms. However, she feared that one day he would leave her for another. She also loved her 2nd boyfriend. He was her confidant and was always kind, considerate and patient with her. Whenever this girl faced a problem, she could confide in him, and he would help her get through the difficult times. The girl's 1st boyfriend was a very loyal partner and had made great contributions in maintaining her wealth and kingdom. However, she did not love the first boyfriend. Although he loved her deeply, she hardly took notice of him.

One day, the girl fell ill and she knew her time was short. She thought of her luxurious life and wondered, 'I now have four boyfriends with me, but when I die, I'll be all alone.' Thus, she asked the 4th boyfriend, 'I loved you the most, endowed you with the finest clothing and showered great care over you. Now that I'm dying, will you follow me and keep me company?'

'No way!', replied the 4th boyfriend, and he walked away without another word. His answer cut like a sharp knife right into her heart. The sad girl then asked the 3rd boyfriend, 'I loved you all my life. Now that I'm dying, will you follow me and keep me company?'

'No!', replied the 3rd boyfriend. 'Life is too good! When you die, I'm going to marry someone else!' Her heart sank and turned cold. She then asked the 2nd boyfriend, 'I have always turned to you for help and you've always been there for me. When I die, will you follow me and keep me company?'

'I'm sorry, I can't help you out this time!', replied the 2nd boyfriend. 'At the very most, I can only walk with you to your grave.' His answer struck her like a bolt of lightning, and the girl was devastated.

Then a voice called out: 'I'll go with you. I'll follow you no matter where you go.' The girl looked up, and there was her 1st boyfriend. He was very skinny as he suffered from malnutrition and neglect. Greatly grieved, the girl said, 'I should have taken much better care of you when I had the chance!'

In truth, you have 4 boyfriends in your lives:

Your 4th boyfriend is your body. No matter how much time and effort you lavish in making it look good, it will leave you when you die.

Your 3rd boyfriend is your possessions, status and wealth. When you die, it

will all go to others.

Your 2nd boyfriend is your family and friends. No matter how much they have been there for you, the furthest they can stay by you is up to the grave.

And your 1st boyfriend is your Soul. Often neglected in pursuit of wealth, power and pleasures of the world. However, your soul is the only thing that will follow you where ever you go. Cultivate, strengthen and cherish it now, for it is the only part of you that will follow you.

PUT THE GLASS DOWN

A Professor began his class by holding up a glass with some water in it. He held it up for all to see and asked the students

"How much do you think this glass weighs?"

'50g!''100g!' '125g' ..the students answered.

"I really don't know unless I weigh it," said the professor, "but, my question is what would happen if I held it up like this for a few minutes?"

'Nothing'the students said. 'Ok what would happen if I held it up like this for an hour?' the professor asked.

'Your arm would begin to ache' said one of the students.

"You're right, now what would happen if I held it for a day?"

"Your arm could go numb, you might have severe muscle stress and paralysis and have to go to hospital for sure!" ventured another student & all the students laughed ...

"Very good, But during all this, did the weight of the glass change?" asked the professor.

'No'... was the answer. "Then what caused the arm ache & the muscle stress?" The students were puzzled.

"What should I do now to come out of pain?"asked professor again. 'Put the glass down!' said one of the students.

"Exactly!" said the professor. Life's problems are something like this. Hold it for a few minutes in your head & they seem OK.

Think of them for a long time & they begin to ache.

Hold it even longer & they begin to paralyze you.

You will not be able to do anything. It's important to think of the challenges or problems in your life, but EVEN MORE IMPORTANT is to 'PUT THEM DOWN' at the end of every day before you go to sleep. That way, you are not stressed, you wake up every day fresh and strong and can handle any issue, any challenge that comes your way!

So, when you end your day today remember to ...

PUT THE GLASS DOWN

સમાજ-સંસ્થા દર્શન

B B

સંસ્થા દ્વારા રાહતદરે ચોપડા તથા નોટબુકોનું વિતરણ

વિદ્યાર્થીઓને શૈક્ષણિક દૃષ્ટિએ સહાયભૂત થવાના હેતુસર આપણી સંસ્થા દ્વારા દર વર્ષે વિદ્યાર્થીઓ માટે રાહતદરે ફૂલસ્કેપ ચોપડા તથા નોટબુકોનું વિતરણ કરવામાં આવે છે. ચાલુ વર્ષે ચોપડા તથા નોટબુકોનું વિતરણ ચાલુ છે. વિદ્યાર્થીઓએ ચાલુ વર્ષની માર્કશીટ અને તેની ઝેરોક્ષ રજૂ કરી સંસ્થાના કાર્યાલયમાંથી ચોપડા / નોટબુકો મેળવી લેવા વિનંતી છે.

સંસ્થામાં 'પંચ પરમેષ્ઠિનું સ્વરૂપ' વિષયના આધારે લેખિત પરીક્ષાનું આયોજન

આપણી સંસ્થામાં ગુરુપૂર્ણિમાની શિબિર પહેલાં તા. ૩૦-૬-૨૦૧૨ ના દિવસે બપોરે ૩.૩૦ થી ૫.૦૦ દરમિયાન 'પંચ પરમેષ્ઠિ ભગવંતનું સ્વરૂપ' વિષયના આધારે લેખિત કસોટીનું આયોજન કરવામાં આવ્યું છે. વિષયવસ્તુ બા.બ્ર. આદ. શ્રી સુરેશજીએ 'શ્રી દ્રવ્યસંગ્રહ પ્રશ્નોત્તરી ટીકા' ગાથા ૫૦ થી ૫૪ ના આધારે તૈયાર કર્યું છે. પરીક્ષા માટે વાંચવાની આ સામગ્રી પ્રાપ્ત કરવા કોબામાં બા.બ્ર. આદ. શ્રી સુરેશજીનો સંપર્ક કરવો. ઈ-મેઈલ દ્વારા વાંચનની સામગ્રી પ્રાપ્ત કરવા ઈચ્છતા મુમુક્ષુઓને આદ. શ્રી અશોકભાઈ પી. શાહ ઈ-મેઈલ : ashok.koba@gmail.com પર સંપર્ક કરવા વિનંતી. વિશેષ વાંચન માટે 'શ્રી દ્રવ્યસંગ્રહ પ્રશ્નોત્તરી ટીકા' પુસ્તક સંસ્થાના કાર્યાલયમાંથી પ્રાપ્ત થઈ શકશે. આત્મહિતાર્થે ઉપરોક્ત પરીક્ષામાં ભાગ લેવા સૌને નમ્ર વિનંતી છે.

ઔષધિદાન માટે દાતાઓને નમ્ર નિવેદન

આધ્યાત્મિક સાધના સાથે સાથે આપણી સંસ્થા દ્વારા સમાજકલ્યાણને લગતી અનેકવિધ પ્રવૃત્તિઓ થતી રહે છે. જેમકે - વસ્ત્રદાન, મેડિકલ કેમ્પ, રક્તદાન શિબિર, છાશવિતરણ વગેરે. મુમુક્ષુઓ તથા સંસ્થાની આસપાસના ગામના લોકોને મેડિકલ સેવાઓ તદ્દન રાહત ભાવે મળતી રહે તે હેતુથી આપણી સંસ્થામાં મેડિકલ સેન્ટરની સ્થાપના કરવામાં આવી છે. માત્ર રૂ. દસ રજિસ્ટ્રેશન ફી લઈ આ સેન્ટરમાં નિષ્ણાત ડોક્ટરો દ્વારા યોગ્ય ઔષધિ, ઓ.પી.ડી. સારવાર, ગ્લુકોઝના બાટલા, ટાંકા લેવા, ડાયાબિટિસ ચેકીંગ મશીન, ઓક્સિજન આદિ અનેકવિધ અદ્યતન સુવિધાઓ મોટેભાગે નિ:શુલ્ક (Free) ધોરણે આપવામાં આવે છે. મેડિકલ સેન્ટરના ખર્ચને પહોંચી વળવા દાતાઓ તરફથી આર્થિક સહયોગની જરૂર છે. ચાર પ્રકારના મુખ્ય દાનમાં જેનું સ્થાન છે તેવા ઔષધિદાનનો લાભ લઈ સ્વ-પર કલ્યાણના આ કાર્યમાં સહભાગી થવા સૌને નમ્ર નિવેદન છે. આ મેડિકલ સેન્ટર માટે રૂ. ૭૫૦૦/- નો આર્થિક સહયોગ આપનાર દાતાઓનાં નામ 'દિવ્યધ્વનિ'માં પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવશે. દાનરાશિ મોકલતી વખતે 'મેડિકલ સેન્ટર માટે' એવી નોંધ મોકલવા વિનંતી.

શ્રી આયંબિલની ઓળી

કર્મક્ષયાર્થમ્ તપ્યતે इति तपः । કર્મના ક્ષય અર્થે તપવું તેને તપ કહે છે. આપણી સંસ્થામાં નીચેના મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોએ ચૈત્ર માસની આયંબિલની ઓળી કરી હતી :

(૧) પૂજ્ય બહેનશ્રી ડૉ. શર્મિષ્ઠાબેન સોનેજી, (૨) આદ. શ્રી છાયાબેન શેઠ, (૩) આદ. શ્રી રીટાબેન મહેતા, (૪) આદ. શ્રી હંસાબેન ભાવસાર, (૫) આદ. શ્રી સ્નેહલતાબેન શાહ, (૬) આદ. શ્રી અરૂણાબેન મણિયાર, (૭) આદ. શ્રી વસંતબેન સંઘવી, (૮) આદ. શ્રી સંગીતાબેન હરીશભાઈ ચૌધરી, (૯) આદ. શ્રી સુરેશભાઈ શાહ (કર્મચારીશ્રી)

આ ઉપરાંત અનેક ભાઈ-બહેનોએ પોતાની શક્તિ અનુસાર આયંબિલ કર્યા હતા. 'દિવ્યધ્વનિ' પરિવાર સર્વે તપસ્વી ભાઈ-બહેનોના તપની અનુમોદના કરી અભિનંદન પાઠવે છે.

આપણી સંસ્થા દ્વારા છાશકેન્દ્રનો શુભારંભ

આધ્યાત્મિક પ્રવૃત્તિઓની સાથે સાથે સમાજોપયોગી કાર્યો કરવાની સંસ્થાની નીતિ રહી છે. દર વર્ષની જેમ ચાલુ વર્ષે તા. ૨૩-૪-૨૦૧૨ ના રોજ નવા કોબા, જૂના કોબા તથા તલાવડી પાસે એમ કુલ ૩ છાશકેન્દ્રોની સંસ્થા દ્વારા શરૂઆત થઈ. જરૂરતમંદ કુટુંબોનો સર્વે કરી છાશ કેન્દ્રો દ્વારા આશરે ૩૫૦ જેટલા કુટુંબો (૧૨૫૦ જેટલી વ્યક્તિઓ)ને છાશનું વિતરણ કરવામાં આવે છે. નવા કોબાના સરપંચ આદ. શ્રી યોગેશભાઈ પટેલના વરદ હસ્તે છાશકેન્દ્રનો શુભારંભ થયો. આ પ્રસંગે ગામના અગ્રણીઓ તેમજ ગ્રામ્યજનો ઉપસ્થિત રહ્યા હતા. શ્રી નવકારમંત્ર તથા ધૂનના ઉચ્ચચારણ દ્વારા વાતાવરણમાં પવિત્રતાના સ્પંદનો વ્યાપી ગયા. છાશકેન્દ્રો માટે આપણી સંસ્થા સાથે જોડાયેલ સેવાભાવી મુમુક્ષુ મહાનુભાવો આદ. શ્રી અશોકભાઈ શાહ (અંતરિક્ષવાળા) તથા આદ. શ્રી ચંદ્રકાંતભાઈ ગોસલિયાના સંચાલન અને પ્રેમપરિશ્રમનો સંસ્થાને લાભ મળેલ છે, જે બદલ તેઓશ્રીને અનેકશઃ ધન્યવાદ પાઠવીએ છીએ. છાશવિતરણની કાર્યવાહીમાં આદ. શ્રી રામજીભાઈ ચૌધરી, આદ. શ્રી કરસનકાકા, આદ. શ્રી નવનીતભાઈ મિશ્રા, આદ. શ્રી ભીખાભાઈ પટેલ, આદ. શ્રી જોઈતારામ પરમાર વગેરે સેવાભાવી મુમુક્ષુઓનો સક્રિય સહયોગ સાંપડી રહ્યો છે, જે બદલ સંસ્થા વતી તેઓને ખૂબ ખૂબ ધન્યવાદ પાઠવીએ છીએ. છાશવિતરણના આ સમાજોપયોગી કાર્યમાં આર્થિક સહયોગ આપવા ઈચ્છતા મુમુક્ષુઓએ સંસ્થાના કાર્યાલયનો સંપર્ક સાધવા વિનંતી છે.

આપણી સંસ્થામાં ભગવાન મહાવીર જન્મકલ્યાણક દિનની ઉજવણી સાનંદ સંપન્ન

ચૈત્ર સુદ તેરસ એટલે ભગવાન મહાવીર જન્મકલ્યાણક દિન. આપણી સંસ્થામાં ભાવપૂર્ણ ઉલ્લાસથી આ પર્વની ઉજવણી કરવામાં આવી.

સવારે પરમાત્માના અભિષેક બાદ પ્રભુ મહાવીરની દ્રવ્ય-ભાવ પૂજા કરવામાં આવી. ત્યારબાદ ભક્તિસંગીત કાર્યક્રમ અંતર્ગત સંસ્થાના મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોએ પ્રભુ મહાવીરના સ્તવનો-ભક્તિપદો દ્વારા અંતરના પ્રશસ્ત ભક્તિભાવ વ્યક્ત કર્યા.

પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીએ શ્રી હુકમચંદજી ભારિલ્લ રચિત 'મહાવીર વંદના' ના આધારે સ્વાધ્યાય આપતા જણાવ્યું કે, જ્યારે ભગવાનને આત્માથી વંદના થાય ત્યારે આત્માની પ્રાપ્તિ થાય છે. તીર્થંકરનું

સત્સંગ પ્રત્યે એકનિષ્ઠા અને અપૂર્વ ભક્તિ અને આત્મત્વની પ્રાપ્તિ માટે યોગ્ય પુરુષાર્થ કરવો વગેરે બાબત અંગે સરળ છતાં સચોટ ભાષામાં બોધ આપ્યો હતો. અંતે આશિષવચનો ઉચ્ચારતાં પૂજ્યશ્રીએ જણાવ્યું હતું કે અસ્વસ્થ શરીર અને ઉંમરને કારણે હવે ફરી મળાય કે ન મળાય પણ સૌ સમતાભાવે અને સંપથી રહેજો અને ધર્મમય જીવન જીવજો. જ્ઞાનમંદિર, રાજકોટના ટ્રસ્ટી આદ. શ્રી દિનેશભાઈ મોદીએ આભારવિધિ કરીને કાર્યક્રમનું સમાપન કર્યું હતું.

રાજકોટથી પાછા ફરતાં પૂજ્યશ્રી સહિત સર્વ મુમુક્ષુ સાયલા દર્શન, સત્સંગ તથા અલ્પાહાર માટે ત્રણેક કલાક રોકાયા હતા. પૂજ્ય આદ. ભાઈશ્રી વિક્રમભાઈ, સર્વ ટ્રસ્ટીઓ તથા મુમુક્ષુઓએ અત્યંત ભાવભીનો આવકાર આપ્યો હતો. બંને સંતોનો વાત્સલ્યભાવ નીરખી ખૂબ આનંદ આવ્યો. પૂજ્ય ભાઈશ્રીએ શ્રી જ્ઞાનસાર ના આધારે મનનીય ઉદ્બોધન કર્યું હતું. પૂજ્યશ્રીએ આદ. શ્રી વિક્રમભાઈના પ્રશ્નના આધારે મનનીય બોધ આપ્યો હતો. ત્યારબાદ અલ્પાહાર લઈ ભાવભીની વિદાય લઈ રાત્રે કોબા આવી ગયા હતા.

રાજકોટ નિવાસ દરમ્યાન આદ. મુમુક્ષુ ભાઈ દિનેશભાઈ/તરલાબેન બાવીસી પરિવાર તથા આદ. શ્રી નરેન્દ્રભાઈ / જ્યોતિબેન પરિવારે પૂજ્યશ્રી તથા સૌ મુમુક્ષુઓની ખૂબ પ્રેમપૂર્વક સર્વ વ્યવસ્થા સાચવી હતી, તે માટે સૌને અનેકશઃ ધન્યવાદ ઘટે છે. પૂજ્યશ્રી સૌને ધર્મવૃદ્ધિ અર્થે શુભાશીર્વાદ પાઠવે છે.

આપણી સંસ્થામાં આદ.શ્રી મીનાબેન મણિયારના વરસીતપના પારણા સાનંદ સંપન્ન

આપણી સંસ્થા સાથે ઘનિષ્ઠ રીતે સંકળાયેલ ધર્મપ્રેમી, નિખાલસ મુમુક્ષુ બહેન આદ.શ્રી મીનાબેન બિપીનભાઈ મણિયારે વરસીતપની આરાધના કરી હતી. તપસ્વીના પારણા વૈશાખ સુદ-૩ તા. ૨૪-૪-૨૦૧૨ ના રોજ પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીના વરદ હસ્તે સંપન્ન થયા. શ્રી મીનાબેન આદ. શ્રી મનહરભાઈ ટી. જશવાણીના સુપુત્રી છે. આ પ્રસંગે સારી સંખ્યામાં તેઓશ્રીના સગાં-સ્નેહીઓ તથા મુમુક્ષુઓ ઉપસ્થિત રહ્યા હતાં.

સવારે અભિષેક બાદ શ્રી ઋષભદેવ ભગવાનની પૂજા કરવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ સંસ્થા વતી સ્વાગત ઉદ્બોધનમાં સંસ્થાને સમર્પિત આદ. શ્રી શરદભાઈ જશવાણીએ વરસીતપની આરાધનાનું મહત્ત્વ સમજાવીને પધારેલા મહેમાનોનું હાર્દિક સ્વાગત કર્યું હતું. અત્રે ખાસ નોંધ લેવી ઘટે છે કે આદ.શ્રી શરદભાઈ જશવાણીએ મહિનામાં ૮ થી ૧૦ દિવસ કોબામાં રહીને સેવા-સાધના કરવાનો સ્તુત્ય નિર્ણય લીધો છે, જેની કોબા પરિવાર અનુમોદના કરે છે અને શરદભાઈ સાધનાક્ષેત્રે વિકાસ સાધતા રહે તેવી પ્રભુને પ્રાર્થના કરે છે.

પ્રાસંગિક ઉદ્બોધનમાં પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીએ જણાવ્યું કે પ્રભુ મહાવીરે આપણા આત્મકલ્યાણ માટે ચતુર્વિધ આરાધના બતાવી છે. ઈચ્છાઓનો નિષેધ કરવો તે તપ છે. આહારસંજ્ઞાને જીતવી તે બહુ મુશ્કેલ છે. મનુષ્યભવમાં જ તપની આરાધના થઈ શકે છે એટલે આપણે યથાશક્તિ તપની આરાધના કરવી જોઈએ. દૈવ મનોબળ અને સગાઓના સહકારથી મીનાબેને ઉત્સાહપૂર્વક વરસીતપની આરાધના પૂર્ણ કરેલ છે તે બદલ તેઓને ખૂબ ધન્યવાદ. આપણે પણ યથાશક્તિ તપ કરવાની તેમના જીવનમાંથી પ્રેરણા લઈએ તો તેમની સાચી અનુમોદના કરી ગણાય. તેઓને હજુ વધુ તપ કરવાની પ્રભુ શક્તિ આપે અને તેઓ શીઘ્ર

આત્મકલ્યાણને સાધે તેવી પ્રભુને પ્રાર્થના છે.

પૂજ્ય બહેનશ્રીએ મીનાબેનના ગુણોની અનુમોદના કરી હતી. સંસ્થા દ્વારા ધર્મના પ્રતીકરૂપ સ્મૃતિચિહ્ન મીનાબેનને અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું. પ્રાસંગિક ઉદ્બોધનમાં આદ.શ્રી મનહરભાઈ ટી. જશવાણીએ પૂજ્યશ્રીના સાન્નિધ્યમાં રહી સાધના કરવા સૌને અનુરોધ કર્યો હતો. આ પ્રસંગે બિપીનભાઈ રતિલાલ મણિયાર પરિવાર તરફથી સ્વામિવાત્સલ્ય રાખવામાં આવ્યું હતું તેમજ સંસ્થાને રૂા. ૧૧,૦૦૦/- નું દાન અર્પણ કર્યું હતું. મીનાબેનના સગા-સંબંધીઓએ જીવદયાના ક્ષેત્રે પણ દાનની સરવાણી વહાવી હતી. આ શુભ પ્રસંગે સ્વ. ગુણવંતીબેન મનહરલાલ જશવાણી પરિવાર તથા મીનાબેને બિપીનભાઈ મણિયાર પરિવાર તરફથી કુટુંબદીઠ પ્રભાવના કરવામાં આવી હતી.

પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીના વરદ હસ્તે મીનાબેનના પારણા થયા બાદ પધારેલ મહેમાનો તથા મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોએ પારણા કરાવવાનો લાભ લીધો હતો. બા.બ્ર.આદ.શ્રી સુરેશજીએ ‘સમ્યક્ તપ’ વિશે સુંદર સ્વાધ્યાય આપ્યો હતો. ‘દિવ્યધ્વનિ’ પરિવાર મીનાબેનની તપશ્ચર્યાની ખૂબ ખૂબ અનુમોદના કરે છે.

અમદાવાદ મુકામે પૂજ્યશ્રી રાકેશભાઈની સ્વાધ્યાયશ્રેણી સંપન્ન

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર જ્ઞાનમંદિર, પાલડી દ્વારા આયોજિત શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર મિશન, ધરમપુરના સંસ્થાપક પૂજ્યશ્રી રાકેશભાઈની તા. ૧૨-૪-૨૦૧૨ થી તા. ૧૫-૪-૨૦૧૨ દરમ્યાન ટાઉનહોલ, અમદાવાદ મુકામે ‘અંતરચિકિત્સા’ (શ્રી આત્મસિદ્ધિ - ૧૨૯)ના આધારે સ્વાધ્યાયશ્રેણી સાનંદ સંપન્ન થઈ. ઘણી મોટી સંખ્યામાં મુમુક્ષુઓએ સત્સંગનો લાભ લીધો હતો.

શ્રી રામનવમી પ્રસંગે શ્રી લક્ષ્મીપુરા મુકામે યોજાયેલ સત્સંગ સમારોહ સાનંદ સંપન્ન

દર વર્ષની જેમ આ વખતે પણ પરમપૂજ્ય રામજીબાપાના સ્મરણાર્થે લક્ષ્મીપુરા મુકામે ભવ્ય સત્સંગ સમારોહનું આયોજન થયું હતું. તા. ૩૧-૩-૨૦૧૨ ની રાત્રે પૂજ્યશ્રી નરસિંહદાદા, પૂજ્યશ્રી સુખદેવાનંદજી મહારાજ તથા પૂજ્ય સાધ્વી શ્રી હંસાબાના આત્માર્થે લક્ષે મનનીય પ્રવચનો થયા હતા.

પૂજ્યશ્રી સુખદેવાનંદજીએ સત્સંગનું માહાત્મ્ય દર્શાવતાં જણાવ્યું હતું કે સત્સંગ દ્વારા આપણે નિજધરમાં આવવાનું છે. પૂજ્ય હંસાબાએ રામાયણના દૃષ્ટાંતો દ્વારા પોતાની આગવી શૈલીમાં બોધ આપ્યો હતો.

પૂજ્યશ્રી નરસિંહદાદાએ જણાવ્યું હતું કે સંસારમાં ત્રણ વસ્તુ દુર્લભ છે — મનુષ્યત્વ, મુમુક્ષુત્વ અને મહાપુરુષ સંશ્રયઃ. તા. ૧-૪-૨૦૧૨ પૂજ્યશ્રીના શુભ હસ્તે પૂજ્ય રામજીબાપાના સ્મરણાર્થે તેમના ‘અમૃતસાગર’ પુસ્તકની નવી આવૃત્તિનું વિમોચન કરવામાં આવ્યું હતું. પુસ્તકનું પ્રકાશન શ્રી રામજીબાવજી ટ્રસ્ટ દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું. આ પુસ્તક પ્રકાશનમાં પૂજ્યશ્રી શિવુભાઈની પ્રેરણા તથા આદ. શ્રી દામુભાઈ તથા આદ. રામજીભાઈનો પ્રેમપરિશ્રમ છે. આ પુસ્તકમાં સંતોના જીવનચરિત્રો તથા સુંદર બોધ તથા પત્રોનું સંકલન છે, જે સાધકો માટે ઘણું ઉપયોગી છે.

પૂજ્ય નરસિંહદાદા, આદ.શ્રી શિવુભાઈ, આદ. શ્રી રામજીભાઈ સૌએ પ્રાસંગિક ઉદબોધનો કર્યા હતા. પૂજ્યશ્રીએ સીતારામ સીતારામ સીતારામ કહીએ... એ પદના આધારે સ્વાધ્યાય આપતાં જણાવ્યું હતું કે આપણે એક માત્ર ભગવાનની આશા રાખવાની છે. એક પરમાત્મ તત્ત્વ સાથે જ સંબંધ રાખવાનો

છે. આપણે ૨૪ કલાકમાં કેટલો વખત રામને — આત્માને યાદ કરીએ છીએ ? નિરંતર પ્રભુસ્મરણ રહે તેનો ઉપાય છે કે સંતોના સંગમાં રહીને આપણા રોમરોમ ભગવાનના રંગમાં રંગી લેવાનાં છે. જેથી રામ આપણા હૃદયમાં વસી જાય.

સમારોહમાં હજારોની સંખ્યામાં ભાવિક ભાઈ-બહેનોએ હાજરી આપી હતી અને અનુશાસનપૂર્વક સત્સંગનો લાભ લીધો હતો. પૂજ્ય રામજીબાપાની પાલખીનો વરઘોડાનો પણ સૌએ લાભ લીધો હતો. પૂજ્યશ્રીના તથા મુમુક્ષુઓના રહેવાની વ્યવસ્થા સુપેરે ભાવપૂર્વક પૂજ્યશ્રી રામજીદાદા તથા આદ. શ્રી લાલજીભાઈ પરિવારે સંભાળી હતી. તે માટે કોબા પરિવાર આભાર વ્યક્ત કરે છે અને પૂજ્યશ્રી શુભાશીર્વાદ તથા અનેકશઃ ધન્યવાદ પાઠવે છે.

ક્રાંતિકારી પૂજ્ય મુનિશ્રી તરુણસાગરજીનું આગામી ચાતુર્માસ અમદાવાદમાં

રાષ્ટ્રસંત પૂજ્ય મુનિશ્રી તરુણસાગરજીનું વર્ષ-૨૦૧૨ નું ચાતુર્માસ અમદાવાદ મુકામે નક્કી થયું છે. આ સમાચારથી જૈન સમાજમાં આનંદ છવાઈ ગયો છે. પૂજ્ય મુનિશ્રી જૂન માસના અંતમાં અમદાવાદ પધારે તેવી સંભાવના છે. મુનિશ્રીની પ્રવચનમાળાનો લાભ લેવા સૌને નિમંત્રણ પાઠવવામાં આવે છે.

વૈરાગ્ય સમાચાર

ખંભાત : આપણી સંસ્થામાં વર્ષોથી રહીને સેવા-સાધના કરતાં શ્રી નીનાબેન ખુશમનભાઈ ભાવસારનું તા. ૨૦-૪-૨૦૧૨ ના દિવસે સવારે ૫-૩૦ કલાકે ખંભાત મુકામે ૭૧ વર્ષની વયે દેહાવસાન થયું છે. શાંત, નિખાલસ, મિતભાષી એવા શ્રી નીનાબેનને નાનપણથી જ ધર્મ પ્રત્યે રુચિ હતી. બી.એ.બી.એડ. ની ડીગ્રી પ્રાપ્ત કરી શરૂઆતના વર્ષોમાં શિક્ષણક્ષેત્રે ઝંપલાવ્યા બાદ આત્મોન્નતિ માટે આધ્યાત્મિક પંથે પ્રયાણ શરૂ થયું. સ્વ. શ્રી ખુશમનભાઈ ભાવસાર સાથે લગ્નગ્રંથિથી જોડાયા બાદ ધર્મના રંગે રંગાયેલ દંપતી ભાવપ્રભાશ્રીજી મ.સા.ના સાન્નિધ્યમાં સુબોધક પુસ્તકશાળા, ખંભાતમાં વચનામૃતજીનું વાંચન થતું તેમાં જોડાતા. વચનામૃતજીના વાંચન, ચિંતનથી તેઓને પરમકૃપાળુદેવ પ્રત્યે અપૂર્વ ભાવ પ્રગટ્યો અને પોતાનું સમસ્ત જીવન કૃપાળુદેવની ભક્તિ તથા વચનામૃતજીના વાંચન-મનન અને પ્રયોગમાં જોડી દીધું. આધ્યાત્મિક સાધના માટે સ્વ. શ્રી ખુશમનભાઈએ નોકરીમાંથી વહેલી રીટાયરમેન્ટ લઈને સને ૧૯૯૧ થી આપણી સંસ્થામાં સ્થાયી થયા ત્યારે તેમની સાથે શ્રી નીનાબેન પણ સક્રિય રીતે ધર્મની આરાધનામાં જોડાઈ ગયા. તેઓ વચનામૃતજીના ઊંડા અભ્યાસી હતા. નમ્ર અને સૌમ્ય સ્વભાવ એ તેઓના વ્યક્તિત્વની વિશેષતા હતી. 'દિવ્યધ્વનિ' ના બાળવિભાગ માટે તેઓશ્રીની સુંદર સેવાનો લાભ મળ્યો હતો. નાદુરસ્ત તબિયત હોવા છતાં સંસ્થામાં યોજાતા ભક્તિ, પૂજા, સ્વાધ્યાય આદિ આરાધનાક્રમમાં નિયમિત તેઓશ્રી ભાગ લેતા હતા.

છેલ્લે અશાતાના વિપરીત ઉદયમાં પણ તેઓએ સમતા રાખી અને શાંતિપૂર્વક દેહત્યાગ કર્યો. ખંભાત મુકામે યોજાયેલ સ્વર્ગસ્થની પ્રાર્થનાસભામાં સંસ્થાના પ્રતિનિધિ તરીકે આદ.શ્રી મનહરભાઈ ટી. જશવાણી સાથે કેટલાક મુમુક્ષુઓ ગયા હતા અને શ્રદ્ધાંજલી અર્પી હતી.

સ્વર્ગસ્થના આત્માને પ્રભુ શાશ્વત શાંતિ અર્પે તેવી કોબા પરિવારની પ્રભુને હૃદયપૂર્વકની પ્રાર્થના છે.

શ્રી રાજ-સોભાગ આશ્રમ, સાયલામાં
સત્સંગની વેળાએ (તા. ૧૨-૪-૨૦૧૨)

અમદાવાદ મુકામે યોજાયેલ પૂજ્યશ્રી રાકેશભાઈની
સ્વાધ્યાયશ્રેણી દરમ્યાન દીપ-પ્રાગટ્યની
વેળાએ (ટાઉન હોલ, તા. ૧૫-૪-૨૦૧૨)

લક્ષ્મીપુરા મુકામે યોજાયેલ સત્સંગ સમારોહની તસવીરો
(તા. ૧-૪-૨૦૧૨)

ચિત્રોડા મુકામે યોજાયેલ સત્સંગ
મેળાવડાની વેળાએ (તા. ૨૫-૩-૧૨)

આદ.શ્રી અલકાબેન હિમાંશુભાઈ
શાહના વરસીતપના પારણાની વેળાએ

આપણી સંસ્થા સંચાલિત છાશકેન્દ્રોના ઉદ્ઘાટનની વેળાએ (તા. ૨૩-૪-૨૦૧૨)

આ અંકના વિશિષ્ટ સહયોગી દાતા

‘દિવ્યધ્વનિ’ મે-૨૦૧૨ ના અંક માટે રૂ. ૧૧,૦૦૦/-નો આર્થિક સહયોગ

❶ **આદ. શ્રી પુષ્પાબેન કુંદનમલજી શાહ** (લુણાવાવાળા) સાબરમતી તરફથી પ્રાપ્ત થયેલ છે. સંસ્થા તેઓશ્રીના આ ‘જ્ઞાનદાન’ની અનુમોદના કરે છે.

‘દિવ્યધ્વનિ’ મે-૨૦૧૨ ના અંક માટે રૂ. ૧૧,૦૦૦/-નો આર્થિક સહયોગ

❷ **આદ. શ્રી ચંદ્રકાંતભાઈ ત્રિભુવનભાઈ મહેતા** (મારુંગા, મુંબઈ) તરફથી પ્રાપ્ત થયેલ છે. સંસ્થા તેઓશ્રીના આ ‘જ્ઞાનદાન’ની અનુમોદના કરે છે.